

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:
ΤΟ ΝΕΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ
Η ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ-
ΠΡΟΣΚΑΙΡΗ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ**

**ΔΡΟΥΜΕΤΣΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΔΡΟΥΜΕΤΣΙΚΑ ΑΙΜΙΛΙΑ
ΧΑΛΑΝΤΑΣ ΦΩΤΙΟΣ**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΖΑΧΟΥΡΗΣ ΠΑΡΗΣ

ΠΑΤΡΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	6
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	6
1.1 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας.....	6
1.2 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις.....	8
1.3 Η κοινωνική οικονομία και οι Ομάδες της	11
1.4 Η Κοινωνική Οικονομία και οι Στόχοι της	13
1.5 Αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας.....	15
1.6 Οι λόγοι εμφάνισης της Κοινωνικής Οικονομίας.....	16
1.7 Οι όροι συγκρότησης και η λειτουργία της κοινωνικής οικονομίας.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	34
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ	34
2.1 Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη και στη διεθνή κοινότητα	34
2.2 Εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και στη διεθνή κοινότητα	36
2.3 Ελλάδα: Η εξέλιξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας.....	42
2.4 Ο τρίτος τομέας και η συμβολή του στην απασχόληση και την κοινωνική συνοχή	45
2.5 Οι δραστηριότητες στην κοινωνική οικονομία της Ελλάδας και το νομικό πλαίσιο	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	53
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	53
3.1 Τι είναι η επιχειρηματικότητα.....	53
3.2 Εννοιολογία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.....	54
3.3 Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της	55
3.4 Κοινωνικές επιχειρήσεις και τομείς δραστηριοποίησης.....	57

3.5	Κοινωνικές έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων.....	58
3.6	Κοινωνικές Επιχειρήσεις: η Ίδρυση τους	59
3.7	Ελλάδα: Τα Μοντέλα των κοινωνικών επιχειρήσεων	62
3.7.1	Συνεταιρισμός	62
3.7.2	Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία (Α.Μ.Κ.Ε).....	69
3.7.3	Αστικά σωματεία (ΜΗ.ΚΥ.Ο.)	72
3.8	Εμπόδια και προβλήματα που παρουσιάζει ο τρίτος τομέας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις.....	73
3.9	Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Οι Προοπτικές της	80
3.10	Πως αναπτύσσεται η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις.....	84
3.11	Πολιτικές εφαρμοσμένες στην Ελλάδα αναφορικά με την προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.....	87
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	90
	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	90
4.1	Εταιρική κοινωνική ευθύνη (Ε.Κ.Ε.)	90
4.2	Ε.Κ.Ε: Ο Στόχος της.....	91
4.3	Κοινωνική λογιστική και Κοινωνικός απολογισμός.....	92
4.4	Ορισμός: Ο κοινωνικός απολογισμός	93
4.5	Ποιοι επωφελούνται από τον κοινωνικό απολογισμό.....	94
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	96
	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ...	96
5.1	Fairtrade Hellas	96
5.2	Μυγδονία.....	97
5.3	FARMERS REPUBLIC	98
5.4	E-SHOP	99
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	104

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Κοινωνική Οικονομία και οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις έχουν αναπτυχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Στις δύσκολες μέρες που περνάει η Ελλάδα με την οικονομική κρίση να δυσκολεύει περισσότερο την κατάσταση, ο ρόλος των Κοινωνικών Επιχειρήσεων και οι δραστηριότητες του Τρίτου Τομέα φαίνεται να είναι πιο σημαντικές από ποτέ. Η κοινωνική οικονομία δίνει την δυνατότητα σε ομάδες που αντιμετωπίζουν έντονα το φαινόμενο της ανεργίας και του αποκλεισμού, να αναπτύσσουν κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες όμως πρέπει να πληρούν κατάλληλες προϋποθέσεις, προκειμένου να είναι βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα τα τελευταία χρόνια συνεχώς αναπτύσσεται ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και έντονο ενδιαφέρον εμπλοκής σε κοινωνικές επιχειρήσεις από μεγάλο αριθμό ατόμων (ευπαθών και μη ομάδων).

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να κάνει μία εισαγωγή στα ζητήματα της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, της κοινωνικής ευθύνης και του κοινωνικού απολογισμού, προσεγγίζοντας θεωρητικά και πρακτικά τα ζητήματα που υπάρχουν σήμερα.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα είναι η πλήρης κατανόηση και εμβάθυνση σε έννοιες όπως η κοινωνική οικονομία, ο Τρίτος τομέας κ.τ.λ. , οι οποίες έχουν εισχωρήσει για τα καλά στην Διεθνή κοινωνία, στην Ευρώπη, στον χώρο της Ελλάδος και στην καθημερινότητα μας.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα στην Ελλάδα είναι επιβεβλημένη για την βελτίωση του κοινωνικό-οικονομικού τοπίου της χώρας, καθώς οι οντότητές του

συμβάλλουν στην τοπική οικονομική ανάπτυξη και συνεπώς βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων σε τοπικές κοινωνίες.

Αναδεικνύεται, επομένως, η αναγκαιότητα ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, μέσω ενός κατάλληλου και ευνοϊκού πλαισίου, προκειμένου να αποτελέσει όχι μόνο μια στρατηγική για την απασχόληση, αλλά και μια στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τέλος και αναφορικά με τις επιχειρήσεις κρίνεται σκόπιμο αυτές να προβαίνουν σε δραστηριότητες Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, κοινωνικού απολογισμού και κοινωνικού ελέγχου, ώστε να είναι πιο παρελκυστικές στο αγοραστικό κοινό και στις τοπικές κοινωνίες και επωφελείς και για το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η κρίση και ο μετασχηματισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας προκαλούν οδυνηρές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών, οι οποίοι αυτό-οργανώνονται αναπτύσσοντας συλλογικές πρωτοβουλίες στη βάση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας, έχοντας ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την κάλυψη αναγκών που δεν είναι σε θέση να καλύψουν ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας.

Η σύγχρονη δομή της οικονομίας περιλαμβάνει:

- Τον δημόσιο τομέα, ο οποίος υποστηρίζει θεσμικά με υποδομές και επενδύσεις την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη,
- Την ιδιωτική οικονομία, τον ιδιωτικό τομέα που λειτουργεί στα πλαίσια της αγοράς, και τέλος
- Την κοινωνική οικονομία

Η κοινωνική οικονομία, λειτουργεί μέσα από την δυνατότητα που υπάρχει για συλλογικά συστήματα, για εθελοντικές δράσεις, για κοινωνικές επιχειρήσεις και για δράσεις που δεν λειτουργούν κερδοσκοπικά, αλλά αποδίδουν οικονομικά διαρθρωτικά, σε πεδίο αφενός κοινωνικό αλλά και αφετέρου οικονομικό.

Ο Defourny οριοθετεί την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας δίνοντας τον ακόλουθο ορισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται στις περισσότερες χώρες και έχει ως εξής:

« Η κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Έχουν κυρίως ως σκοπό την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους,
- Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση,
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψεως αποφάσεων,
- Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά την διανομή του εισοδήματος »¹

Ένας άλλος ορισμός που χρησιμοποιείται αρκετά συχνά για την κοινωνική οικονομία είναι ο εξής: «Η Κοινωνική Οικονομία ή Τρίτος Τομέας αποτελεί το χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον Ιδιωτικό και το Δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς και στόχους»²

Σύμφωνα με την Ε.Ε., το τρίτο σύστημα αναφέρεται και περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας και ενώσεις όπως και τοπικές

¹ (Defourny 2001)

² (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38)

πρωτοβουλίες απασχόλησης, δραστηριότητες των οποίων ανταποκρίνονται (με την παροχή υπηρεσιών και προϊόντων) σε κοινωνικές ακάλυπτες ανάγκες.

1.2 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα υποστασιοποιείται μέσω της δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων κάτι το οποίο αποτελεί και το ζητούμενο της όλης συζήτησης. Οφείλουμε να σημειώσουμε το ότι στην κατηγορία των κοινωνικών επιχειρήσεων περιλαμβάνεται ένα μεγάλο εύρος οικονομικών μορφωμάτων που αναλαμβάνουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες όπως είναι οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, μια εκτενής συζήτηση έχει διεθνώς ξεκινήσει αναφορικά με την καταγραφή των διαφοροποιήσεων του όρου κοινωνική επιχείρηση με τους όρους κοινωνική επιχειρηματικότητα και κοινωνική οικονομία.

Μια σύντομη διευκρίνιση των διαφορών μεταξύ των όρων, προτού οριοθετηθεί εννοιολογικά ο όρος της κοινωνικής επιχείρησης, κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη κατανόησή τους. Σε αρκετές περιπτώσεις, αρκετοί συγγραφείς εμπεριέχουν στον όρο της κοινωνικής οικονομίας την έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) των επιχειρήσεων, δηλαδή τις πρωτοβουλίες κοινωνικού ενδιαφέροντος που αναλαμβάνουν οι εμπορικές επιχειρήσεις επικουρικά με τις κύριες οικονομικές δραστηριότητές τους. Ωστόσο, μια τέτοια προσέγγιση από εμπορικές επιχειρήσεις δεν συνεπάγεται αυτόματα και την κατάταξή τους στην κοινωνική οικονομία και σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να τις ονομάσουμε κοινωνικές. Δηλαδή, μια επιχείρηση τραπεζικών προϊόντων με πρακτικές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (λ.χ. χρηματοδοτεί την

αναδάσωση μιας περιοχής ή απασχολεί εργαζόμενους με ειδικές δεξιότητες) δεν σημαίνει αυτόματα ότι είναι κοινωνική επιχείρηση.

Για να θεωρηθεί μια επιχείρηση κοινωνική πρέπει να πληρούνται ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα, είναι η συμμετοχή συνεργαζόμενων μελών με έμμισθη εξαρτημένη εργασία καθώς και εθελοντών με άμισθη εργασία, και σύμπραξη διάφορων ιδιωτικών και δημόσιων οργανισμών. Ομοίως, μια κοινωνική επιχείρηση πρέπει να παρέχει υπηρεσίες οι οποίες να προωθούν τις κοινωνικές αξίες όπως, λόγου χάρη, είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η διατήρηση του πολιτιστικού περιβάλλοντος, η φροντίδα ανθρώπων με ειδικές ανάγκες, και η ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.

Ο οργανισμός για την Ανάδειξη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων στην Ευρώπη (The Emergence of Social Enterprise in Europe) παρουσιάζει κάποια βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία, τα οποία κρίνονται απαραίτητα προκειμένου να θεωρηθεί μια επιχείρηση 'κοινωνική'. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα κάτωθι:³

(α) η συνεχής δραστηριότητα παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών,

(β) ο μεγάλος βαθμός αυτονομίας,

(γ) ο μεγάλος βαθμός οικονομικής διακινδύνευσης (ρίσκου),

(δ) ο περιορισμένος βαθμός έμμισθης εργασίας,

(ε) ο ρητός σκοπός να ωφελείται η κοινωνία,

(στ) η πρωτοβουλία που προωθείται από τις ομάδες της κοινωνίας,

³ (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38)

(ζ) η δύναμη των αποφάσεων να στηρίζεται περισσότερο σε εκείνα τα μέλη που δεν είναι οι κάτοχοι του χρηματικού κεφαλαίου,

(η) η συμμετοχή στην επιχείρηση όλων των ανθρώπων που επηρεάζονται από τη δραστηριότητα, και

(θ) η περιορισμένη διανομή κερδών.

Τέλος, οι Peredo και McLean (2006) παρουσιάζουν ορισμένους τύπους κοινωνικών επιχειρήσεων που εμφανίζονται στις μοντέρνες οικονομίες σύμφωνα με δύο κριτήρια: α) *την αποκλειστικότητα των κοινωνικών στόχων τους* και β) *τον εμπορικό ρόλο των συναλλαγών τους*. Σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν αποκλειστικά ή εν μέρει κοινωνικούς στόχους, ενώ το δεύτερο κριτήριο υποδεικνύει ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγονται είναι δυνατόν να προορίζονται ή όχι για εμπορικές συναλλαγές. Σύμφωνα με αυτά τα κριτήρια, στην πρώτη κατηγορία τοποθέτησαν τις ΜΚΟ που έχουν αμιγώς κοινωνική αποστολή και οι υπηρεσίες/ προϊόντα τους δεν έχουν εμπορικό προορισμό. Στις άλλες κατηγορίες τοποθετούνται αναφορικά με τον αμιγώς κοινωνικό ή οικονομικό χαρακτήρα μια σειρά υφιστάμενων κερδοσκοπικών επιχειρήσεων με συνεταιριστικά χαρακτηριστικά όπως είναι οι κερδοσκοπικού χαρακτήρα κοινωνικές επιχειρήσεις, οι κοινωνικού προσανατολισμού επιχειρήσεις, οι υβριδικοί τύποι κοινωνικής επιχειρηματικότητας με ταυτόχρονη κοινωνική και οικονομική αποστολή.⁴

⁴ (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38)

1.3 Η κοινωνική οικονομία και οι Ομάδες της

Στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες με την μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούσαν με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας. Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διαφορούμενη έννοια της «κοινωνικής οικονομίας». Ο συνδυασμός των εννοιών αυτών, επιτρέπει στον καθένα να σχεδιάσει και να αναπτύξει την αντίληψή του σχετικά με την κοινωνική οικονομία επιμένοντας άλλοτε στο κοινωνικό κομμάτι και άλλοτε στο οικονομικό. Παρόλο που οι όροι, οι οποίοι υιοθετούνται από τα κράτη ποικίλουν, είναι σίγουρο ότι αναφέρονται όλοι στην ύπαρξη ενός «τρίτου τομέα» μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Έτσι, η διάκρισή τους ως «Τρίτος τομέας» της οικονομίας είναι σχετικά πρόσφατη. Οι δραστηριότητες του τομέα καλύπτουν ορισμένες ανάγκες της κοινωνίας, τις οποίες δεν καλύπτει επαρκώς ούτε ο Δημόσιος τομέας (π.χ. φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, πολιτιστικές δραστηριότητες κ.τ.λ.) ούτε ο Ιδιωτικός τομέας (π.χ. πολιτιστικές δραστηριότητες, «ηθικά» χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.τ.λ.).⁵

Οι δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας (επιχειρήσεις και οργανισμοί) δύναται να ομαδοποιηθούν σε μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα:

1. Είτε με το νομικό- θεσμικό καθεστώς (θεσμική προσέγγιση)
2. Είτε με τις κοινές αρχές που υπηρετούν (κανονιστική προσέγγιση)

1. Η ομαδοποίηση βάσει του Νομικού καθεστώτος περιλαμβάνει:

⁵ (Κετζετσοπούλου., 2004, σελ. 9)

- Συνεταιρισμούς,
- Εταιρείες ή κοινωνίες αλληλοβοήθειας ,
- Σωματεία, ενώσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς,
- Ιδρύματα, φιλανθρωπικές, εθελοντικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ,
- Ταμεία αλληλασφάλισης ,
- Μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις ,
- Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια της κ.π. EQUAL και οργανισμούς προώθησης της απασχόλησης (ιδιαίτερα στην Ιταλία, Γαλλία, Βρετανία και Ελλάδα)⁶ .

2. Η ομαδοποίηση βάσει του σκοπού που υπηρετούν και των αρχών από τις οποίες διέπονται περιλαμβάνει:

- Τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες,
- Ενώσεις εθελοντικής εργασίας ,
- Οργανώσεις γειτονιάς,
- Κοινωνικές πρωτοβουλίες για την υγεία, την παιδεία, την κατοικία και οργανώσεις ενίσχυσης του τρίτου κόσμου,
- Εναλλακτικές - «ηθικές» - τράπεζες⁷

⁶ (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11).

⁷ (Ναξάκης Χ., Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2005, σελ. 135).

Ορισμένες από αυτές τις οργανώσεις έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες, ενώ άλλες είναι πιο πρόσφατες. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στα χαρακτηριστικά και στις κοινές αρχές που διέπουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, όπως: τη συλλογικότητα, τον εθελοντισμό, το συλλογικό όφελος, τη διαχειριστική αυτονομία και τις δημοκρατικές διαδικασίες.⁸

1.4 Η Κοινωνική Οικονομία και οι Στόχοι της

Σκοπός των πρωτοβουλιών του Τρίτου τομέα είναι η παροχή αγαθών και υπηρεσιών, ανταποκρίσιμων σε ανεκπλήρωτες ανάγκες της κοινωνίας (unmet needs), οι οποίες να συμβάλλουν παράλληλα στην τοπική ανάπτυξη και στην καταπολέμηση της ανεργίας, εφόσον πραγματώνεται ταυτόχρονη προσπάθεια ένταξης μειονεκτούντων ατόμων στην αγορά εργασίας. Η έντονη ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου συστήματος, προήλθε κατ' αρχάς από τη κρίση του Κράτους Πρόνοιας που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη αλλά και από την αυξανόμενη ανάγκη τόσο για κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. παιδικοί σταθμοί με συμμετοχή φυσικών προσώπων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κέντρα για Ηλικιωμένους κ.ά.), όσο και για νέα πιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες υπέρ των ανέργων και των Μικρών Επιχειρήσεων (έτσι, π.χ. δημιουργήθηκαν οι «Ηθικές τράπεζες»).

Ο Τρίτος τομέας έχει προσελκύσει τελευταία το ενδιαφέρον τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των πολιτικών που σχεδιάζουν παρεμβάσεις για βελτίωση της απασχόλησης. Για αυτό το λόγο, η Ε.Ε. προωθεί την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως ένα κεντρικό άξονα

⁸ (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11).

για την κοινωνική και οικονομική ευρωπαϊκή ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών⁹

Οι στόχοι της Κοινωνικής Οικονομίας διαμορφώνονται όπως παρακάτω, βάσει μελετών και ερευνών:

- Παράγει νέες θέσεις εργασίας, αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες πηγές απασχόλησης
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων
- Συμβάλλει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των τοπικών αγορών (σε σχέση με την οργανωτική μορφή και την οικονομική δομή και διάρθρωση)
- Ανταποκρίνεται στην εξελισσόμενη δυναμική της προσφοράς και ζήτησης και συνδέεται με τις αλλαγές των τοπικών αναγκών, εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση
- Συμβάλλει στην τόνωση της κατανάλωσης και την αύξηση των εισοδημάτων
- Ενδυναμώνει την απασχόληση διαφόρων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που είναι ή απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό
- «Χτίζει» το τοπικό «κοινωνικό κεφάλαιο» (άτομα, δραστηριότητες), ενισχύει την εμπλοκή – κινητοποίηση των τοπικών συντελεστών και των πολιτών, δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης
- Προωθεί την κοινωνική συνοχή και ενδυναμώνει τον κοινωνικό ιστό σε τοπικό επίπεδο

⁹ (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 14).

- Συμβάλλει στη μείωση των γεωγραφικών ανισοτήτων και των τοπικών αποκλίσεων¹⁰

1.5 Αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας

Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας δύνανται να συνοψιστούν στα παρακάτω:

- Αντιμετώπιση του αποκλεισμού για ομάδες με ανισότητες στην Αγορά εργασίας ,
- Δημιουργία δυνατοτήτων συνεχούς απασχόλησης (employment potential),
- Κινητοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου σε παραγωγικές πρωτοβουλίες (Human capital mobilization),
- Κάλυψη Αναγκών του κοινωνικού συνόλου που δεν καλύπτει ούτε το Κράτος, ούτε η Αγορά (unmet needs)»¹¹

Οι βασικές αρχές, που διαμόρφωσαν την Κοινωνική Οικονομία στον 19ο και στον 20ο αιώνα ενώ ακόμη και σήμερα συνεχίζουν να την χαρακτηρίζουν, είναι οι εξής:

- Η ελεύθερη συμμετοχή,
- Η δημοκρατική διοίκηση: «ένα πρόσωπο, μια ψήφος»,
- Η δίκαιη (περιορισμένη) διανομή του πλεονάσματος,
- Το αδιαίρετο, ολικώς ή μερικώς, του ιδίου κεφαλαίου,

¹⁰ (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 14).

¹¹ (E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK, 2001).

- Η αλληλεγγύη,
- Το προβάδισμα του ατόμου έναντι του κεφαλαίου,
- Η ανεξαρτησία απέναντι στο κράτος ή σε κάθε δημόσια συλλογικότητα.

1.6 Οι λόγοι εμφάνισης της Κοινωνικής Οικονομίας

Ο προβληματισμός που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια αναφορικά με τον προσδιορισμό της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας, την οριοθέτησή της και τις δυνατότητές της να αποτελέσει έναν μοχλό προώθησης της απασχόλησης και κάλυψης κοινωνικών αναγκών με σκοπό την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, συνδέεται με τρεις αξιόλογες εξελίξεις που σημειώθηκαν:

- Πρώτον, την κρίση του φορντικού-τεϊλορικού μοντέλου συσσώρευσης και τη μετάβαση σε μεταφορντικές ευέλικτες μορφές παραγωγής.
- Δεύτερον, σε άμεση συνάφεια με το πρώτο, την αμφισβήτηση του ρόλου του κράτους πρόνοιας και την αναζήτηση νέων μορφών οργάνωσης της κοινωνικής προστασίας στα πλαίσια λειτουργικών, αναδιανεμητικών, κανονιστικών και θεσμικών επαναχαράξεων .
- Και τέλος, την αύξηση της εμφάνισης καταστάσεων κοινωνικού αποκλεισμού στις οικονομικά ανεπτυγμένες κοινωνίες, οι οποίες ουσιαστικά αναιρούν την ιδιότητα του πολίτη και θέτουν στο περιθώριο μεγάλα τμήματα του πληθυσμού.

Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970 ήταν περιορισμένος. Ο κύριος λόγος για αυτό ήταν ότι η λογική που διέπει τη λειτουργία της δεν έβρισκε πεδίο έκφρασης σε ένα

καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα. Επρόκειτο δηλαδή για ένα μοντέλο, το οποίο χαρακτηριζόταν από την εντατική συσσώρευση του κεφαλαίου, την πλήρη απασχόληση, τη μαζική βιομηχανική παραγωγή, την οκτάωρη εργασία, τις τειλορικές αρχές οργάνωσης της εργασιακής διαδικασίας, τις κεϋνσιανές πολιτικές διαχείρισης της ζήτησης και τη λειτουργία του κράτους πρόνοιας ως μέσου αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης αλλά και της ενίσχυσης της αγοραστικής ικανότητάς της.

Στις μη έντονα καπιταλιστικές χώρες εκεί όπου η παρουσία του κοινωνικού κράτους ήταν κυρίαρχος, οι μικρές εταιρείες, η ανεπίσημη οικονομία, τα νοικοκυριά και οι οργανώσεις του τρίτου τομέα παρέμειναν σημαντικές πηγές εργασίας και επιχειρηματικότητας. Αντίθετα στις χώρες που ο συνδυασμός αυτός αποτέλεσε την βασική οργανωτική δομή της οικονομίας και της κοινωνίας, οι εκτεταμένες κρατικές παροχές οδήγησαν σε αξιόλογα ουσιαστική αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των δημόσιων υπηρεσιών. Μια λιγότερο θετική συνέπεια αυτής της τάσης ήταν η μείωση της εμπιστοσύνης στην κοινωνία των πολιτών, σε σχέση με το ρόλο που αυτή μπορεί να διαδραματίσει στην εξασφάλιση εισοδήματος και ευημερίας.

Παρόλα αυτά το σκηνικό μεταβάλλεται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και μετά, λόγω μιας σειράς δυσμενών εξελίξεων που έλαβαν χώρα αυτήν την περίοδο. Η αύξηση των τιμών του πετρελαίου, η αύξηση των εξαγωγών χωρών με χαμηλό κόστος εργασίας, η μείωση των αποδόσεων του κεφαλαίου, η αύξηση των ελλειμμάτων στους κρατικούς προϋπολογισμούς, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και οργανωτικών αρχών της παραγωγής που δίνουν έμφαση στην ευελιξία και τις διαφορετικές προτιμήσεις των καταναλωτών, έθεσαν σε αμφισβήτηση τη δυνατότητα του μοντέλου συσσώρευσης και οργάνωσης της παραγωγής για την αξιοποίηση του κεφαλαίου. Μια πρώτη αντίδραση από τις

βιομηχανίες ήταν η μεταφορά της παραγωγής σε περιοχές με φτηνό εργατικό δυναμικό, οι μαζικές απολύσεις και οι αναθέσεις υπεργολαβίας μέρους της παραγωγής.

Επιπροσθέτως, εμφανίστηκαν νέες βιομηχανίες όπως η μικροηλεκτρονική και άλλες βιομηχανίες με υψηλή προστιθέμενη αξία, ευέλικτες τεχνολογίες και ευέλικτες εργασιακές πρακτικές. Το αποτέλεσμα ήταν η μεταμόρφωση της εργασίας και η μείωση της ισχύος των βιομηχανικών περιοχών των αναπτυγμένων οικονομιών στις αρχές της δεκαετίας του 1980.

Η διαδικασία αποβιομηχάνισης που έλαβε χώρα σηματοδότησε το τέλος της πλήρους και σταθερής τυπικής απασχόλησης, έτσι ώστε κάποιοι έκαναν λόγο για το «τέλος της εργασίας». Η δεκαετία του 1980 σημαδεύτηκε από τη μακροχρόνια ανεργία λόγω της αύξησης της παραγωγικότητας και της υποκατάστασης της εργασίας από την τεχνολογία. Επιπροσθέτως, αυξήθηκαν οι μορφές μερικής, αβέβαιης και ανεπίσημης απασχόλησης, αφού οι εταιρείες προσπάθησαν να μειώσουν το εργατικό κόστος και να αναπροσαρμόσουν τις συμβάσεις εργασίας. Το αποτέλεσμα ήταν η αύξηση της ανασφάλειας στην απασχόληση, που επιδεινώθηκε με την απώλεια θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα η οποία ήταν συνυφασμένη με μια νέα τάση ιδιωτικοποίησης και απορρύθμισης. Στα πλαίσια αυτά, ο τρίτος τομέας άρχισε να εμφανίζεται ως μια συμπληρωματική πηγή απασχόλησης και επιχειρηματικότητας. Ενώ μέχρι τότε, οι άνεργοι θεωρούνταν μέρος του εφεδρικού στρατού εργασίας, τώρα αντιμετώπιζαν την προοπτική του μόνιμου ή συχνού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Εκείνοι που δεν είχαν τα αναγκαία προσόντα, συμπεριφορά και εμπειρία οδηγήθηκαν σε καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού, χωρίς εγγυήσεις για την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Η οικονομική ανάπτυξη δεν μπορούσε πλέον να εγγυηθεί την επιστροφή τους στην εργασία. Αυτές οι ομάδες θα αποτελούσαν τα νέα κοινωνικά υποκείμενα στο πεδίο δράσης της ανεπίσημης ή μαύρης οικονομίας ή στις οργανώσεις του τρίτου τομέα που παρείχαν υπηρεσίες τις οποίες είχαν εγκαταλείψει ο κρατικός ή ο ιδιωτικός τομέας .

Η δεύτερη εξέλιξη που είχε σημασία για την κοινωνική οικονομία, αφορά στις επιπτώσεις που είχε η κρίση πάνω στο καθολικό κράτος προνοίας. Η επιβράδυνση της ανάπτυξης αύξησε τις απαιτήσεις από το κράτος προνοίας (π.χ. λόγω της αύξησης της ανεργίας), αλλά άσκησε επίσης πίεση στους πόρους που διατίθεντο για την ικανοποίηση αυτών των απαιτήσεων. Η διεύρυνση του χάσματος μεταξύ των δαπανών και των εσόδων επέβαλε την αύξηση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα, οδηγώντας στην οικονομική κρίση του κράτους.

Επίσης, τη δεκαετία του 1990 οι σοσιαλδημοκράτες αναζητώντας έναν «τρίτο δρόμο» μεταξύ κράτους και αγοράς, δέχτηκαν ότι το κράτος θα έπρεπε να δίνει κυρίως παροχές σε εκείνους με τη μεγαλύτερη ανάγκη και ότι τα δικαιώματα για την παροχή επιδομάτων θα έπρεπε να συνδέονται με ευθύνες και ειδικότερα με τη δέσμευση του ατόμου στην ενεργή αναζήτηση εργασίας. Έτσι, σημειώθηκε η μετάβαση από την έννοια Εθνικού Κράτους Πρόνοιας, στην έννοια του Καθεστώτος του Κράτους Εργασίας, όπου το κοινωνικό κράτος ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

1.7 Οι όροι συγκρότησης και η λειτουργία της κοινωνικής οικονομίας

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο όρος κοινωνική οικονομία δεν είχε τεθεί στην ημερήσια διάταξη της ακαδημαϊκής και πολιτικής

κοινότητας. Πιο συνηθισμένη ήταν η χρήση όρων όπως «τρίτος τομέας», «μη κερδοσκοπική δραστηριότητα», «κοινωνική επιχείρηση», «εθελοντική οργάνωση», οι οποίοι όμως εντάσσονταν στα πλαίσια μιας πιο μετριοπαθούς προσέγγισης δραστηριοτήτων που αποσκοπούσαν στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και τοποθετούνταν στα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, με βάση θεωρίες του ρεύματος του προνοιακού πλουραλισμού. Οι μορφές αυτές οργανώσεων και φορέων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών δεν αντιμετωπίζονταν ως τμήμα της οικονομίας δεδομένου ότι δεν είχαν κερδοσκοπικά κίνητρα και δεν αποσκοπούσαν στη δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά ως πολιτικά υποκείμενα που προάγουν τα πολιτικά δικαιώματα. Η παραπάνω κατάσταση άλλαξε σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία, όπου άρχισε η χρήση του όρου κοινωνική οικονομία να εδραιώνεται.

Ο όρος κοινωνική οικονομία αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα μη κερδοσκοπικών κυρίως δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών οι οποίες αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών και οικονομικών αναγκών της τοπικής κοινότητας, των μελών της κ.ά. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται δραστηριότητες αλληλοβοήθειας και συνεργασίας, ο σχηματισμός συνεταιρισμών, όπως οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και στεγαστικών ενώσεων, η λειτουργία κοινοτικών και κοινωνικών επιχειρήσεων και εταιρειών κ.ά

Σήμερα, η κοινωνική οικονομία καλύπτει διάφορες υπηρεσίες, όπως εκπαίδευση, εργασιακή και επιχειρηματική εμπειρία, στέγαση, πρόνοια, καταναλωτικές υπηρεσίες, προστασία του περιβάλλοντος κλπ. Κύρια επιδίωξη των οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία δεν είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους, αλλά η ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων (π.χ. μέσω της πρόσληψης ή εκπαίδευσης κοινωνικά αδύναμων ομάδων), η ανταπόκριση σε ανάγκες που δεν

ικανοποιούνται επαρκώς (π.χ. προστασία περιβάλλοντος, παροχή φροντίδας των παιδιών ή στέγαση για οικογένειες με χαμηλό εισόδημα) και η δημιουργία νέων μορφών εργασίας. Η κοινωνική οικονομία επομένως βασίζεται σε αρχές που αφορούν κυρίως τις ανάγκες των ατόμων. Ουσιαστικό στοιχείο στη λειτουργία της κοινωνικής οικονομίας είναι η αποτελεσματική συνεργασία, η αλληλεξάρτηση και η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνική και οικονομική ευημερία των τοπικών κοινοτήτων.

Ο βαθμός επιτυχίας των δραστηριοτήτων της κρίνεται με βάση:

- τα οφέλη που προκύπτουν για την ευρύτερη κοινότητα σε σχέση με τον αριθμό των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται,
- τον αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις,
- τα οφέλη για τους παραγωγούς και τους χρήστες,
- την ικανότητα μιας ενέργειας και πρωτοβουλίας να παράγει εισόδημα για την κοινότητα.

Υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο πρωταρχικός σκοπός τους δεν είναι η αποκόμιση κερδών και η μεγιστοποίησή τους με βάση την οικονομική απόδοση του επενδυμένου κεφαλαίου. Αντίθετα, η λειτουργία τους αποσκοπεί:

- στην ενδυνάμωση της συμμετοχικής οικονομίας, με βάση την ύπαρξη κοινών αναγκών και την κάλυψη αυτών με τη μορφή ευρύτερων συνεργασιών,

- στη διεύρυνση της εθελοντικής συμμετοχής και την ανάπτυξη αλληλέγγυων σχέσεων μεταξύ των μελών,
- στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων μέσω, για παράδειγμα, της εκπαίδευσης κοινωνικά ευπαθών ομάδων,
- στην ανταπόκριση σε ανάγκες που δεν ικανοποιούνται επαρκώς από άλλες μορφές δράσης και παρέμβασης, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η παροχή ημερήσιας φροντίδας στα παιδιά κ.λπ.,
- στη δημιουργία νέων μορφών εργασίας,
- στην προώθηση της ευελιξίας και της καινοτομίας έτσι ώστε να επιτυγχάνεται καλύτερη ανταπόκριση στο μεταβαλλόμενο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον.

Οι βασικότερες μορφές φορέων που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία είναι οι συνεταιρισμοί, οι εταιρίες αλληλοβοήθειας, οι εθελοντικές ενώσεις και τα μη κυβερνητικά, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα

¹²

□ Οι συνεταιρισμοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στους τομείς της γεωργίας, της μεταποιητικής βιομηχανίας, των τραπεζών, του εμπορίου και των υπηρεσιών και εμφανίζουν χαρακτηριστικά πως η ανοιχτή, εθελοντική συμμετοχή, η ισότητα μεταξύ των μελών στο δικαίωμα ψήφου, η λήψη αποφάσεων με βάση την αρχή της πλειοψηφίας, η ισότιμη και ισόποση διανομή των οικονομικών αποτελεσμάτων στα μέλη, η αυτονομία και ανεξαρτησία.

□ Οι εταιρίες αλληλοβοήθειας δραστηριοποιούνται κυρίως σε τομείς όπως οι ιατρικές υπηρεσίες και οι ασφάλειες και χαρακτηρίζονται από

¹² (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2002).

ανοιχτή, εθελοντική συμμετοχή, ίσα δικαιώματα ψήφου, ανάγκη πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων, αυτονομία, ανεξαρτησία και οι αμοιβές των μελών βασίζονται σε ασφαλιστικούς υπολογισμούς και όχι στην αναδιανομή του κεφαλαίου.

□ Οι εθελοντικές οργανώσεις παρέχουν κυρίως κοινωνικές υπηρεσίες όπως φροντίδα υγείας και μέριμνα για την τρίτη ηλικία και για τα παιδιά και χαρακτηρίζονται και αυτές από ανοιχτή, εθελοντική συμμετοχή, ίσα δικαιώματα ψήφου, πλειοψηφία για τη λήψη αποφάσεων, αυτονομία και ανεξαρτησία.

□ Τέλος, τα κοινωφελή ιδρύματα διοικούνται από διορισμένους διαχειριστές, τα κεφάλαιά τους προέρχονται από δωρεές και κληροδοτήματα, υποστηρίζουν διεθνή, εθνικά και τοπικά ερευνητικά έργα αναλαμβάνοντας τη χρηματοδότησή τους, πολλές φορές διενεργούν έρευνες τα ίδια, χρησιμοποιώντας το προσωπικό που απασχολούν και κάνουν δωρεές σε άτομα με ανάγκη, επιχορηγούν την εθελοντική εργασία και χρηματοδοτούν προγράμματα για την υγεία και τη μέριμνα των ηλικιωμένων.

Για τον προσδιορισμό μιας επιχείρησης ως κοινωνικής θα πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένα κριτήρια.

Τα βασικότερα από αυτά είναι τα ακόλουθα:

□ **Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της λειτουργίας της:** Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δίνουν έμφαση στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών και αποσκοπούν στην βοήθεια της κοινότητας στην οποία υπάγονται καθώς και των μελών αυτής. Η εμπορική δραστηριότητα έχει δευτερεύουσα σημασία αφού αποτελεί το μέσο επίτευξης του κοινωνικού σκοπού.

□ **Η φιλικότητα προς τους εργαζόμενους:** Εκτός από τον ανθρωποκεντρισμό τους, οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν τη δυνατότητα απασχόλησης σε ανέργους που ανήκουν σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες.

□ **Η μη διανομή των κερδών:** Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις δεν στοχεύουν στη διανομή πλούτου στα μέλη τους. Τα κέρδη επενδύονται ξανά στην ίδια την επιχείρηση με σκοπό την επέκταση των δραστηριοτήτων της, ώστε να επιφέρει το μεγαλύτερο δυνατό όφελος για την κοινότητα ή τους εργαζόμενους.

□ **Ο συνδυασμός κοινωνικών και οικονομικών στόχων:** Η εξασφάλιση της λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης προϋποθέτει αυτή να ανταποκρίνεται σε κριτήρια οικονομικής βιωσιμότητας, χωρίς όμως να υποβαθμίζονται οι κοινωνικοί της στόχοι που είναι και οι πρωταρχικοί όροι ίδρυσής της.

□ **Η κοινή ιδιοκτησία:** Τα περιουσιακά στοιχεία των Κοινωνικών Επιχειρήσεων δεν μπορούν να πωληθούν προς όφελος κάποιου ιδιώτη αλλά μόνο προς όφελος της κοινότητας στην οποία λειτουργούν ή κάποιας κοινωνικής ομάδας.

□ **Η δημοκρατική διακυβέρνηση και η διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων:** Στόχος των Κοινωνικών Επιχειρήσεων είναι να συμπεριλαμβάνουν στις τάξεις τους άτομα ακολουθώντας όσο το δυνατόν πιο δημοκρατικές, μη-ιεραρχικά δομημένες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η αξιοπιστία των κοινωνικών επιχειρήσεων στηρίζεται στη δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων τους, καθώς και του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν. Με άλλα λόγια προωθούν ένα συμμετοχικό μοντέλο διοίκησης.

□ **Η εθελοντική εργασία:** Πολλοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ή εργάζονται σε κοινωνικές επιχειρήσεις χωρίς αμοιβή επειδή διακατέχονται από την πίστη στις αξίες και το έργο που αυτές παράγουν. Σε αντάλλαγμα αποκομίζουν την προσωπική ηθική ικανοποίηση για την κοινωνική αναγνώριση των προσπαθειών τους.

□ **Ο προσανατολισμός τους στην τοπική κοινότητα:** Η δραστηριότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων στηρίζει την τοπική ανάπτυξη και συνοχή και αναπτύσσει δεσμούς με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Κοινωνική Οικονομία EMES, μια κοινωνική επιχείρηση είναι αποτέλεσμα ανάληψης πρωτοβουλίας από πολίτες, αποσκοπεί στο όφελος της κοινότητας και η πιθανή ύπαρξη επενδυτικών συμφερόντων είναι περιορισμένη. Επιπρόσθετα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην αυτόνομη λειτουργία τους και στην ανάληψη σχετικού οικονομικού κινδύνου που συνδέεται με την συνεχή κοινωνικοοικονομική τους δραστηριότητα.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, μια κοινωνική επιχείρηση συνδυάζει 4 οικονομικά και 5 κοινωνικά χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν την οικονομική διάσταση μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι:

- η συνεχής παραγωγική δραστηριότητα αγαθών και υπηρεσιών,
- ο υψηλός βαθμός διαχειριστικής και διοικητικής αυτονομίας,
- η ανάληψη ενός ορισμένου βαθμού επιχειρηματικού κινδύνου,
- η χρησιμοποίηση ενός ορισμένου τουλάχιστον βαθμού αμειβόμενης εργασίας.

Από την άλλη, τα χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν την κοινωνική διάσταση μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι:

- ο σαφής στόχος να επωφεληθεί η κοινότητα από τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης.
- η ανάληψη της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας από μια ομάδα πολιτών,
- η λήψη των αποφάσεων με δημοκρατικές διαδικασίες με βάση την αρχή «ένα μέλος, μια ψήφος» και όχι ανάλογα με τα μετοχικά μερίδια,
- η συμμετοχή στη διαχείριση όλων όσων επηρεάζονται από τη λειτουργία της επιχείρησης και
- η απουσία διανομής κερδών ή εάν αυτό λαμβάνει χώρα να γίνεται σε έναν πολύ περιορισμένο βαθμό.

Στη συζήτηση για τη δημόσια πολιτική σήμερα, η κοινωνική οικονομία προσεγγίζεται με βάση την αντίληψη ότι μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες για τους κοινωνικά αποκλεισμένους, με την παροχή απασχόλησης και την κάλυψη των αναγκών για κοινωνική προστασία, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην κοινωνική επανένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Ο μη κερδοσκοπικός τομέας θεωρείται ότι μπορεί να παράσχει αγαθά και υπηρεσίες, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην ικανοποίηση των σε μεγάλο βαθμό ακάλυπτων αναγκών των αποκλεισμένων ομάδων ή κοινοτήτων. Οι ανάγκες αυτές περιλαμβάνουν υπηρεσίες για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, όπως η φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων, η εκπαίδευση των ανέργων, η εξασφάλιση ενός βιώσιμου φυσικού περιβάλλοντος, υπηρεσίες για άστεγους, μετανάστες,

εξαρτημένα άτομα από ναρκωτικές ουσίες, ανύπαντρες μητέρες, άτομα με ειδικές ανάγκες κ.λπ.

Η δραστηριότητα της κοινωνικής οικονομίας δεν αποσκοπεί στο κέρδος, αλλά στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών και συνεπώς καθίσταται σημαντικός παράγοντας για την κοινωνική οικονομία..

Στο πλαίσιο αυτό αναδύεται η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου, το οποίο αναφέρεται στην ικανότητα της κοινωνίας των πολιτών να ενισχύει την οικονομική αποτελεσματικότητα και να δημιουργεί κοινωνική προστιθέμενη αξία μέσω της ανάπτυξης δικτύων διαπροσωπικής και συλλογικής δέσμευσης.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και ο τρίτος τομέας ως χώροι, τόσο κοινωνικής ολοκλήρωσης, όσο και κάλυψης των κοινωνικών αναγκών, θεωρούνται όλο και περισσότερο ως πηγές κοινωνικού κεφαλαίου οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην ευδοκίμηση θεσμών που τοποθετούνται μεταξύ του ατόμου και του κράτους και να προωθήσουν αξίες όπως η υπευθυνότητα, η αίσθηση υποχρέωσης, η αυτό-κινητοποίηση και η αυτό-φροντίδα του ατόμου.

Σύμφωνα με την προσέγγιση του κοινοτισμού που απορρέει από την παράδοση των ΗΠΑ, η έμφαση δίνεται στην κοινωνικά προσδιορισμένη ηθική συμπεριφορά και δράση και στην αξία της κοινωνίας πρόνοιας. Η σοσιαλδημοκρατική έμφαση στο κοινωνικό κράτος και ο νεοφιλελεύθερος ατομικισμός προς τους κοινωνικά αποκλεισμένους, αντικαθίστανται από την αμοιβαιότητα μεταξύ ομοιογενών κοινοτήτων. Στα πλαίσια αυτά, η κοινωνική οικονομία αποτελεί τμήμα ενός προγράμματος δόμησης της κοινότητας, συμβάλλοντας στην αναζωογόνηση της αλληλεγγύης και της αμοιβαιότητας σε περιοχές με

σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, μέσω υποδειγματικών προγραμμάτων που καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες και προωθούν την αμοιβαιότητα. Η κοινωνική οικονομία συνδέεται με μια νέα πολιτική ενίσχυσης των τοπικών κοινωνιών όπου η κοινωνική δικαιοσύνη εκπορεύεται από τη βάση και διαχέεται προς τα επάνω.

Με βάση τα παραπάνω, η κοινωνική οικονομία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια νέα προσέγγιση της συμμετοχικής δημοκρατίας, με δύο διαστάσεις.

□ Η μια διάσταση επικεντρώνεται στον εκ νέου προσδιορισμό της δημόσιας σφαίρας, ως το πεδίο δράσης ενεργών πολιτών που έχουν φωνή και λόγο. Οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας ενισχύουν τα άτομα με διάφορους τρόπους όπως μέσω συμμετοχικών διαδικασιών, της διαμαρτυρίας και της προάσπισης των συμφερόντων τους ή μέσω της δημιουργίας συμμαχιών με άλλες κοινωνικές ομάδες που πρεσβεύουν παρόμοιες απόψεις.

□ Η δεύτερη διάσταση δίνει έμφαση στους θεσμούς της κοινωνικής οικονομίας, στα πλαίσια ενός μοντέλου συνεταιριστικής δημοκρατίας, βασισμένης στην κατανομή ισχύος σε οργανώσεις και ενώσεις πολιτών.

Στη συνεταιριστική κοινωνία, οι συνδετικές και παραδοσιακές δυνάμεις του τρίτου τομέα μπορούν να αφομοιώσουν τις κρατικές ευθύνες που αφορούν στην πρόνοια, καθώς και να αναπτύξουν έναν πιο ανοικτό και συνεργατικό κώδικα λειτουργίας με τους αποδέκτες των υπηρεσιών .

Μια άλλη προσδοκία από την κοινωνική οικονομία σχετίζεται με τη διαμόρφωση μιας αντικουλτούρας επιβίωσης στα όρια του καπιταλισμού.

Η έμφαση στις κοινωνικές ανάγκες και την κοινωνική και οικολογική ισορροπία, έρχεται σε αντίθεση με την πρωτοκαθεδρία που δίδεται από τον καπιταλισμό στο κέρδος και την αγοραστική ικανότητα.

Η αντικουλτούρα αυτή βρήκε έκφραση στα κοινωνικά κινήματα, όπως το φοιτητικό κίνημα που διαδήλωνε για εναλλακτικές κοινωνίες, αντίθετες στο κατεστημένο αξίες και έναν αντικαταναλωτικό τρόπο ζωής, το φεμινιστικό κίνημα που απέρριπτε τα πατριαρχικά πρότυπα οργάνωσης της κοινωνίας και τμήματα του εργατικού κινήματος που ασκούσαν πίεση για μεγαλύτερο έλεγχο από τους εργαζόμενους στις συνθήκες παραγωγής και ανακατανομής του υπερπροϊόντος. Ανάλογες διεκδικήσεις υπάρχουν και από την πλευρά της κοινωνικής οικονομίας, από ομάδες αυτοβοήθειας και διάφορες οργανώσεις του τρίτου τομέα.

Στα εγχειρήματα περιλαμβάνονται εναλλακτικά νομισματικά συστήματα που βασίζονται στην καταμέτρηση του χρόνου (π.χ. χρονο-δολάρια) ή σε κουπόνια, πιστωτικές μονάδες που δημιουργήθηκαν από τοπικές συνεισφορές και παρέχουν δανεισμό με χαμηλό επιτόκιο, τοπικοί εμπορικοί διακανονισμοί που βασίζονται στην ανταλλαγή (π.χ. δύο ώρες φροντίδας ενός παιδιού για μια ώρα διδασκαλίας) και πόροι που διανέμονται σε συνεργατική ή συμμετοχική βάση (π.χ. εγκαταστάσεις στέγασης, σίτισης και αναψυχής).

Από την παραπάνω ανάλυση φαίνεται ότι η κοινωνική οικονομία συνοδεύεται από ένα πλήθος υψηλών προσδοκιών, που κυμαίνονται από το ρόλο της ως πηγή εργασίας, επιχειρηματικότητας και πρόνοιας, έως το ρόλο της στην ανάκτηση μιας κοινωνικής, συμμετοχικής δημοκρατίας και μιας κουλτούρας ενάντια στον άκρατο καταναλωτισμό.

Οι προσδοκίες αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με της σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ κοινωνικής οικονομίας, αγοράς, κράτους και κοινωνίας των πολιτών:

A. Στις Η.Π.Α., οι οποίες χαρακτηρίζονται από ένα υπολειμματικό μοντέλο κοινωνικού κράτους, η παραγωγή και διανομή κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών γίνεται κυρίως από μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Την απουσία ενός ισχυρού κράτους πρόνοιας αντανακλά η προσπάθεια ενθάρρυνσης της κοινοτικής ανάπτυξης και ο τρίτος τομέας λαμβάνει τη μορφή οργάνωσης της πρόνοιας μέσω μη κερδοσκοπικών και εθελοντικών οργάνωσεων.

B. Στη Δυτική Ευρώπη όπου η παράδοση του σοσιαλδημοκρατικού κοινωνικού κράτους είναι ισχυρή, επικρατεί η άποψη της κρατικής χρηματοδότησης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ιδιαίτερα όταν αυτή υποκαθιστά τη δράση του δημόσιου τομέα και το κράτος έχει γενικά πιο σημαντικό ρόλο στην ενθάρρυνση και τη στήριξη της κοινότητας και της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, παρά τη γενική αυτή τάση, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών.

Η κοινωνική πολυμορφία της Ευρώπης από την άποψη των θεσμών κοινωνικής προστασίας έχει επανειλημμένα επισημανθεί από την ακαδημαϊκή κοινότητα η οποία θεωρεί ότι η ύπαρξη ενός ενιαίου ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί.

Η έρευνα έχει εντοπίσει τρία με τέσσερα μοντέλα κοινωνικού κράτους στην Ευρώπη και ανάλογα θα μπορούσε να γίνει λόγος για τέσσερα μοντέλα κοινωνικής οικονομίας:

□ **Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο** εντοπίζεται στη Μεγάλη Βρετανία και δίνει έμφαση στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω των προσεγγίσεων της τοπικής κοινωνικής οικονομίας και του τρίτου τομέα που συμπεριλαμβάνουν μία ποικιλία συνεταιρισμών, πιστωτικών συνεταιρισμών (credit unions), παραδοσιακών οργανισμών αλληλοβοήθειας (mutuals), εθελοντικών οργανώσεων, επιχειρήσεων με κοινωνικό προσανατολισμό και οργανισμών στέγασης. Τα παραπάνω έχουν καταστεί κεντρικό στοιχείο στην πολιτική οικονομία των Νέων Εργατικών και αντανακλάται τόσο στα κείμενα του Πρωθυπουργού της Μ. Βρετανίας Τ. Blair όσο και των θεωρητικών του υποστηρικτικών. Η κοινωνική οικονομία αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος ενός τρίτου δρόμου, μεταξύ κράτους και αγοράς, που εκπληρώνει κοινωνικό-πολιτικούς στόχους μέσω κοινωνικά χρήσιμης οικονομικής δραστηριότητας. Περιλαμβάνει την παραγωγή και τη διανομή αγαθών και υπηρεσιών από οργανισμούς κυρίως τοπικής ιδιοκτησίας και ελέγχου, δημιουργεί εναλλακτικές μορφές εργασίας και απασχόλησης, ενισχύοντας παράλληλα την τοπική δημοκρατία και ενισχύοντας τη διασύνδεση μεταξύ εργασίας και προσωπικής ευθύνης (workfare).

□ **Το Μεσογειακό μοντέλο** περιλαμβάνει την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ελλάδα. Η Ιταλία είναι μια χώρα όπου ο τρίτος τομέας είναι πολύ ισχυρός και αποτελείται από συνεταιρισμούς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικές ενώσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις. Στην Πορτογαλία και την Ισπανία, η κοινωνική οικονομία είναι σχετικά λιγότερο αναπτυγμένη. Για παράδειγμα, μόλις το 1999 εισήχθη στην Πορτογαλία η νομική έννοια των «κοινωνικών συνεταιρισμών περιορισμένης ευθύνης». Στην περίπτωση της Ελλάδας, τίθεται το ερώτημα αν μπορούμε πραγματικά να μιλάμε για τρίτο τομέα. Ο προβληματισμός για το Μεσογειακό μοντέλο σχετίζεται με τα

ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κράτους στις χώρες της Μεσογείου.

□ **Το Σκανδιναβικό μοντέλο** περιλαμβάνει τη Φινλανδία, τη Νορβηγία, τη Δανία και τη Σουηδία. και οι τέσσερις χώρες έχουν παρεμφερή κοινωνικά συστήματα: βαθιά ριζωμένη παράδοση σε λαϊκά κινήματα, μεγάλο δημόσιο τομέα και ισχυρό κράτος πρόνοιας. Η μείωση των κοινωνικών δαπανών στις χώρες αυτές τα τελευταία χρόνια συνέτεινε στην τόνωση της δραστηριότητας του τρίτου τομέα και στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών, ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές. Το αποτέλεσμα είναι, η παροχή πρόνοιας και υπηρεσιών να διοχετεύεται μέσω ενός πιο σύνθετου συνδυασμού κρατικής και κοινωνικής οικονομίας, με τις μειώσεις στο πλαίσιο της κρατικής παροχής υπηρεσιών να δημιουργούν χώρους τους οποίους κατέλαβαν οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας, συχνά με κρατική υποστήριξη. Το παράδειγμα των Σκανδιναβικών χωρών δείχνει ότι η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να συμφιλιωθεί και να καταστεί συμβατή με ένα αξιοπρεπές και γενναιόδωρο σύστημα πρόνοιας ως μέρος μιας προοδευτικής πολιτικής ανακατανομής.

□ **Το μοντέλο του Ρήνου** περιλαμβάνει το Βέλγιο, τη Γαλλία και τη Γερμανία. Στη Γερμανία, η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει τις ενώσεις πρόνοιας, τους συνεταιρισμούς, τους οργανισμούς αλληλοβοήθειας και πληθώρα εθελοντικών οργανώσεων και πρωτοβουλιών. Επικρατεί όμως η άποψη ότι υπάρχει μια γενική έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με την κοινωνική οικονομία και τις δυνατότητες που μπορεί προσφέρει. Η Γαλλία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παράδειγμα ευρωπαϊκής χώρας με κοινωνική οικονομία που υποστηρίζεται από το κράτος, δεδομένου ότι οι οργανισμοί διαχείρισης υπηρεσιών για λογαριασμό του κράτους αποζημιώνονται από αυτό γιατί

εκτελούν δημόσιο-κοινωνικό έργο και οι κοινωνικές επιχειρήσεις απολαμβάνουν ειδικού νομικού καθεστώτος. Επίσης, λειτουργεί μια Εθνική Επιτροπή Διασύνδεσης Συνεταιρισμών, Οργανισμών Αλληλοβοήθειας και Ενώσεων (National Liaison Committee for Co-Operatives, Mutuals and Associations) που περιλαμβάνει εκπροσώπους κρατικών φορέων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας. Στο Βέλγιο έχει σχηματισθεί ένα υβριδικό μοντέλο, που διαθέτει στοιχεία από το γερμανικό και το γαλλικό μοντέλο, ιδιαίτερα όσον αφορά στους συνεταιρισμούς που στην πραγματικότητα αποτελούν βραχίονα του κράτους. Σε πολλούς τομείς, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση και τη διοίκηση των νοσοκομείων, το κράτος έχει μεταβιβάσει αρμοδιότητες στον ιδιωτικό τομέα, τον οποίο στη συνέχεια χρηματοδοτεί. Το 1995, ωστόσο, το Βέλγιο εισήγαγε τη νομική έννοια της ίδρυσης εταιρειών για κοινωνικούς σκοπούς, που ήταν ενδεικτική της αυξανόμενης αναγνώρισης του δυνητικού ρόλου της κοινωνικής οικονομίας.

Παρά τις διαφορετικές εθνικές προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η ανάδυση της κοινωνικής οικονομίας προκύπτει, είτε ως αναγκαιότητα, είτε ως επιθυμία και επιδίωξη. Και στις δύο περιπτώσεις το αδιαμφισβήτητο γεγονός είναι η αποκατάσταση του κοινωνικού ως πηγής θέσεων εργασίας και ευημερίας.

Το ερώτημα είναι κατά πόσο η κοινωνική οικονομία μπορεί να ανταπεξέλθει στις επιταγές αυτές. Τίθενται συνεπώς ερωτήματα σχετικά με το είδος, το εύρος, την έκταση και την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας. Για παράδειγμα επισημαίνεται από ερευνητές ο κίνδυνος της υποκατάστασης της καθολικής προστασίας ως δικαίωμα του πολίτη από μια προσέγγιση που δίνει έμφαση σε *ad hoc* συγκυριακούς κανόνες, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση των ανισοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη και στη διεθνή κοινότητα

Η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας στην Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων και την εμφάνιση νέων μορφών κοινωνικών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και φορέων καινοτομιών, ως αντιστάθμισμα κάλυψης νέων αναγκών, ενόψει μάλιστα της αδυναμίας των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές.

Η παρατεταμένη κρίση του Κράτους Πρόνοιας επέτρεψε την άνοδο μιας νέας μορφής κοινωνικής οικονομίας επονομαζόμενη «οικονομία της αλληλεγγύης». Μιλάμε λοιπόν για μια μορφή κοινωνικής οικονομίας προσανατολιζόμενης στις πρωτοβουλίες εκείνες που αφορούν στην τοπική ανάπτυξη, στην επανενσωμάτωση μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού. Ο όρος Κοινωνική οικονομία - «Economic social», έχει τις ρίζες του στη Γαλλία. Αργότερα, στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και 1980, υπήρξε μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον για τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και άρχισε ο τομέας να οριοθετείται από τον Ο.Ο.Σ.Α., το Ευρωπαϊκό δίκτυο Ε.Μ.Ε.Σ. και άλλους μεγάλους οργανισμούς στη Διεθνή κοινότητα. Ανάλογες προσπάθειες έγιναν και στις Η.Π.Α. από το 1976¹³

¹³ (Χρυσάκης Μ. & Ζιώμας Δ. κ.ά., 2002, σελ. 31-32)

Στην Ευρώπη, οι πρώτες επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας άρχισαν να εμφανίζονται στις αρχές του 1970-1980. Οι κοινωνικές εταιρείες αναπτύχθηκαν για να καλύψουν κοινωνικές ανάγκες, τις οποίες δεν μπορούσε να τις καλύψει ούτε ο κρατικός τομέας, ούτε ο ιδιωτικός τομέας (στην πρόνοια, εκπαίδευση, υγεία, πολιτισμό, ψυχαγωγία). Έτσι άρχισε να πρωτοεμφανίζεται ένας νέος τομέας, ο «τρίτος τομέας», «τομέας της εναλλακτικής οικονομίας», κ.τ.λ.

Πράγματι, στην Ευρώπη έχει αναπτυχθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια ένας ιδιαίτερα ευρύς προβληματισμός για το ρόλο, τη σπουδαιότητα και ωφελιμότητα της κοινωνικής οικονομίας. Επίσης υιοθετήθηκε σε όλη την Ε.Ε., στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal α και β' κύκλου (2001-2008), ειδικό μέτρο και δράσεις για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, ενώ, στα πλαίσια της Equal α κύκλου, το 2005 πραγματοποιήθηκαν και Ευρωπαϊκά συνέδρια για την κοινωνική οικονομία τόσο στην Αθήνα όσο και στην Πράγα.

Μέσα από την Equal αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα σημαντικές πρωτοβουλίες, επιχειρηματικές, αναπτυξιακές, χρηματοπιστωτικές, οι οποίες συσπειρώνουν εξαιρετικό ανθρώπινο δυναμικό, δημιουργούν απασχόληση, προσφέρουν νέα καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ διέπονται από τα χαρακτηριστικά των πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας (αλληλεγγύη, εξυπηρέτηση της κοινότητας, περιορισμένο επανεπενδύσιμο στην επιχείρηση κέρδος, εθελοντική συμμετοχή κ.τ.λ.).

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν τη συνεχή ανάπτυξη, εξέλιξη και προοπτικές του Τρίτου Τομέα σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

2.2 Εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και στη διεθνή κοινότητα

Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, συνδυάζει το πλεονέκτημα της προσφοράς νέων αγαθών και υπηρεσιών για καλύτερη ποιότητα ζωής και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και καταπολέμησης της ανεργίας. Γι' αυτόν τον λόγο τα τελευταία είκοσι χρόνια η Ε.Ε. και η Διεθνή κοινότητα δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον στον συγκεκριμένο τομέα.

Η συνεισφορά του μάλιστα στην απασχόληση είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών και εκτιμάται ως εξής: Γαλλία 29%, Γερμανία 23%, Ιταλία 25% ¹⁴

Στη Λατινική Αμερική επίσης και κυρίως στη Βραζιλία και Αργεντινή, τα τελευταία χρόνια, καθημερινά πολλαπλασιάζονται οι αυτό-διαχειριζόμενες επιχειρήσεις από άτομα που αντιμετώπιζαν υπό-απασχόληση και κακές αμοιβές. Το 2007, ο πρόεδρος Τσάβες ανακοίνωσε την υπαγωγή μεγάλων πετρελαϊκών μονάδων σε καθεστώς συνεταιριστικής και αυτό-διαχειριζόμενης λειτουργίας, στις οποίες συμμετέχει το κράτος και εργαζόμενοι και στις οποίες πλέον οι εργαζόμενοι σύμφωνα με ομολογίες τους βρίσκονται σε πολύ καλύτερη θέση.

Στις αρχές του 1990 το μοναδικό κράτος μέλος με ειδική νομοθεσία, όσον αφορά στις κοινωνικές επιχειρήσεις, ήταν η Ιταλία.

Το 1995 το Βέλγιο συνέταξε σχετικό νόμο και αργότερα ακολούθησαν η Γαλλία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Λιθουανία.

¹⁴ ("Eurostat Statistics", εφημερίδα ARIES, "3rd sector", Newsletter, τεύχος 1, 2 Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1998).

Στη Γερμανία θεσπίστηκε νόμος για τις επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούσαν άτομα με βαριές αναπηρίες.

Σε πολλές άλλες χώρες αναπτύσσεται ακόμη σχετικός διάλογος ως προς τη δυνατότητα θέσπισης νόμων όπως: Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, προστασίας του περιβάλλοντος, παροχής προσωπικών υπηρεσιών, με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τα κέντρα επιχειρηματικότητας της Κοινότητας (community businesses) τα οποία αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και απασχόλησης.

Στην Ολλανδία στο ίδιο μοντέλο οργάνωσης συστήνονται συνοικιακές αναπτυξιακές επιχειρήσεις ή συμπράξεις, με αντικείμενο προσανατολιζόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Στη Σουηδία υπάρχουν κοινωνικοί συνεταιρισμοί στους τομείς της εκπαίδευσης ανηλίκων, της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού, της παροχής προσωπικών υπηρεσιών κυρίως σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το Φινλανδικό μοντέλο συστήνει εργατικούς συνεταιρισμούς με σκοπό την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύουν το αίσθημα του εθελοντισμού και δημιουργούν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων για ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Στην Αυστρία η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα στη φροντίδα των παιδιών στο

σπίτι από υπεύθυνους (childminder). Το 80% των μελών αυτών των ομάδων είναι κυρίως άτομα με ειδικές ομάδες.

Στην Ιρλανδία δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Σε αυτούς συμμετέχουν ποικίλοι εταίροι, όπως ΜΚΟ, κοινωνικές επιχειρήσεις, πιστωτικές ενώσεις, τοπικοί αναπτυξιακοί οργανισμοί.

Στο Λουξεμβούργο έχουν συσταθεί οργανισμοί ενσωμάτωσης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη γυναικών και μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της εργασιακής ενσωμάτωσης, της γεωργίας, του περιβάλλοντος.

Στη Γερμανία, ως συνέπεια της κρίσης της ανεργίας, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η καταπολέμηση της ανεργίας προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα και ευκαιρίες για απασχόληση ορισμένου χρόνου.

Στη Γαλλία αναπτύσσονται πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων με τη μορφή τοπικών κυρίως συνδέσμων (regies de quartier) καθώς και παροχής προσωπικών υπηρεσιών κοινωνικού σκοπού (σε παιδιά, ηλικιωμένους) με ιδιαίτερη δραστηριοποίηση εθελοντών (γονέων, εκπαιδευτικών).

Στο Βέλγιο αναπτύσσονται κυρίως πρωτοβουλίες «επιχειρήσεων κοινωνικού σκοπού» με το Νόμο του 1995. «Σε άλλες περιοχές του Βελγίου θεσμοθετήθηκαν επιχειρήσεις Κατάρτισης μέσω της Απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση, οι οποίες έχουν σαν στόχο την ενσωμάτωση ανέργων ατόμων στην αγορά

εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας», ό.π., 2002.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προσφέρονται στο πλαίσιο μιας από τις μελέτες της δοκιμαστικής ενέργειας της E.E. – CIRIEC 2000, το τρίτο σύστημα προσφέρει 8.880.000 θέσεις πλήρους απασχόλησης στο σύνολο των οργανισμών στις χώρες της E.E. (ο Τρίτος τομέας προσδιορίζεται με βάση το νομικό καθεστώς των οργανώσεων και περιλαμβάνονται οι συνεταιρισμοί, τα αλληλοβοηθητικά ταμεία, ενώσεις και ιδρύματα).

Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το 6,6% περίπου της συνολικής απασχόλησης και αντιστοιχεί στο 7,9% της μισθωτής απασχόλησης. Η μεγαλύτερη συμμετοχή στην απασχόληση του τρίτου τομέα παρουσιάζουν οι ενώσεις (το 71% της συνολικής απασχόλησης του τομέα), οι συνεταιρισμοί (το 25,7%) και τα ταμεία αλληλασφάλισης (το 3,1%).

Η συμμετοχή των οργανισμών του τρίτου τομέα στην συνολική απασχόληση ποικίλλει ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με τη μελέτη του Ciriec, οι οργανισμοί αυτοί συμβάλλουν από το 1 έως 2,5% στη συνολική απασχόληση στην Ελλάδα και την Πορτογαλία και φθάνει έως και 12,5% και 14,3% σε Δανία και Ιρλανδία

Σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο αναπτύσσεται και μία άλλη ιδιαίτερα σημαντική δραστηριότητα της κοινωνικής οικονομίας, οι εναλλακτικές πιστώσεις, τις οποίες αναπτύσσουν εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Είναι οργανισμοί που προσφέρουν σε ιδιώτες και επιχειρήσεις εναλλακτικά χρηματοδοτικά προϊόντα (δάνεια με ευνοϊκές ρυθμίσεις, μικροπιστώσεις, καταθετικά προϊόντα, Funds κ.ά.), με παράλληλη παροχή και υποστηρικτικών υπηρεσιών (επιχειρηματική

υποστήριξη, εκπαίδευση, προβολή, παρακολούθηση κ.τ.λ.). Οι οργανισμοί αυτοί έχουν κυρίως κοινωνικούς στόχους, ήτοι υποστηρίζουν επιχειρήσεις που σέβονται ή δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, απασχολούν άτομα αποκλεισμένα, αναπτύσσουν επενδύσεις με κοινωνική υπευθυνότητα ¹⁵

Στο χώρο της εναλλακτικής πίστωσης, δραστηριοποιούνται περίπου 800 εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και ως επί το πλείστον συνεργάζονται με επιχειρήσεις που έχουν κοινωνικούς σκοπούς. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων οργανισμών είναι τα παρακάτω:

- Η Διεθνής Ένωση Οργανισμών Κοινωνικής Χρηματοδότησης [(International Association of Investors in the social Economy) (INAISE)],
- Παγκόσμια Τράπεζα Γυναικών (World Women Banking),
- Deutsche Bank,
- Triodos Bank και η Charity Bank στη Μεγάλη Βρετανία,
- Banka Ethica στην Ιταλία ,
- Η Unicef.

Στα πλαίσια των εναλλακτικών πιστώσεων και της κοινωνικής οικονομίας, προωθείται από τα Ηνωμένα Έθνη, από το 1974 και μετά σε παγκόσμιο επίπεδο, η Μικροπίστωση Γυναικών για ανάπτυξη μικρών συλλογικών επιχειρήσεων. Η Μικροπίστωση αποτελεί μία σοβαρότατη

¹⁵ (Εφημερίδα Καθημερινή, 14-8-2006 & 5-11-2006).

πολιτική, στρατηγική και μηχανισμό καταπολέμησης της φτώχειας και δημιουργίας εισοδήματος με τη στήριξη κυρίως γυναικών για δημιουργία συλλογικών επιχειρήσεων, μέσα από τη διάθεση μικροδανείων και την παροχή υποστηρικτικών ενεργειών (κατάρτιση, οικονομικοτεχνική στήριξη, προβολή και παρακολούθηση της επιχείρησης) ¹⁶

Η Μικροπίστωση ξεκίνησε από τη Grameen Bank, το 1974 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με τη δημιουργία πλέον ενός επιχειρηματικού κοινωνικού κολοσσού της Τράπεζας Grameen Bank , συνεταιριστικής τράπεζας. Στη Grameen Bank οι δανειζόμενες γίνονται υποχρεωτικά μέλη, ενώ προαπαιτούμενο για την λήψη του μικροδανείου είναι η σύσταση ομάδας, τα μέλη της οποίας θα δημιουργήσουν συλλογική επιχείρηση. Για τα δάνεια δεν απαιτούνται εμπράγματατες εγγυήσεις, παρά μόνο σύσταση ομάδας και εγγύηση μεταξύ των μελών, ενώ η μεθοδολογία δανειοδοτικής υποστήριξης στηρίζεται στην επίσκεψη της τράπεζας στους/στις δανειοδοτούμενους/ες και όχι το αντίθετο, το οποίο ως πρακτική εφαρμόζεται από τις εμπορικές και συμβατικές τράπεζες. Μέχρι σήμερα 100.000.000 φτωχοί, εκ των οποίων το 97% γυναίκες έχουν βγει από τη φτώχεια με τη δημιουργία επιχειρήσεων ¹⁷

Έτσι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως η τράπεζα Grameen και οι επιχειρήσεις που υποστηρίζονται από αυτή, κάλλιστα μπορούν να είναι επιτυχημένες και ωφέλιμες οικονομικά και κοινωνικά.

Εξαιρετικές εφαρμογές Μικροπίστωσης στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, επιδεικνύουν επίσης οι παρακάτω εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.:

¹⁶ (Εφημερίδα Καθημερινή, 5/11/06, Εφημερίδα Τα Νέα, 11-12-06).

¹⁷ (Yunus M., 1998, σελ. 204)

- Η Παγκόσμια Τράπεζα Γυναικών (Women World Banking), με κέντρο την Αμερική και παραρτήματα σε όλη την Ευρώπη, Αφρική και Ασία ,
- Η Διεθνής Ένωση Οργανισμών Κοινωνικής Χρηματοδότησης (International Association of Investors in the social Economy) (INAISE) ,
- Ο Μικροπιστωτικός οργανισμός «Hand in Hand», με στόχο την δημιουργία θέσεων εργασίας, με την ανάπτυξη επιχειρήσεων από άνεργους ,
- Στην Ελλάδα αναπτύχθηκε για πρώτη φορά η Μικροπίστωση (2003) από την Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων, στα πλαίσια της κ.π. Equal, έργο DIONI II και στοχεύει παρομοίως στην υποστήριξη εν δυνάμει και υπαρχόντων επιχειρηματιών για την ανάπτυξη επιχειρήσεων.

2.3 Ελλάδα: Η εξέλιξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας

Όσον αφορά στην Ελλάδα κοινή διαπίστωση είναι ότι οι δραστηριότητες του τομέα της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες και οι οποιεσδήποτε προσπάθειες που γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους φορείς προσκρούουν, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ενός κατάλληλου και ευέλικτου πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα αυτό.

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας δεν έχει αναγνωριστεί ως διακριτός τομέας, μολονότι δραστηριοποιείται σε αυτόν ένας σημαντικός αριθμός φορέων, οι οποίοι εντάσσονται στον τρίτο τομέα, όπως γυναικείοι συνεταιρισμοί, συνεταιριστικές τράπεζες, εθελοντικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, άλλες νομικές μορφές επιχειρήσεων με κοινωνικούς σκοπούς.

Γενικότερα, η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της εξακολουθεί να εντάσσει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες σε μια «φιλανθρωπικού χαρακτήρα» προσέγγιση. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ο τομέας αυτός δεν εμφανίζεται σε καμία από τις επίσημες στατιστικές ως διακριτή κατηγορία

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, ο τρίτος τομέας φαίνεται να απασχολεί 68.770 άτομα που αντιπροσωπεύει μόλις το 1,8% της συνολικής απασχόλησης ή το 3,3% της μισθωτής απασχόλησης. Το ποσοστό απασχόλησης (ανάλογα με τη νομική μορφή των οργανισμών), επιπροσθέτως, διαφέρει ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες ιδιαίτερη παρουσία έχουν οι συνεταιρισμοί, οι οποίοι συναντώνται ως κυρίαρχη μορφή κ.ε. σε πολλές χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Σουηδία Ιρλανδία, Γερμανία, Δανία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Ενωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Ελλάδα και Γαλλία.)¹⁸

Παρόλο που στην Ελλάδα παρατηρείται σημαντικό κενό στην προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και ευρύτερα υπηρεσιών σχετικών με την ποιότητα ζωής και συνεπώς, μεγάλη ανάγκη για υπηρεσίες που θα μπορούσαν να προσφερθούν από τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, ο συγκεκριμένος τομέας δεν έχει αναπτυχθεί όσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως λόγω της έλλειψης πληροφόρησης και αδιαφορίας της ελληνικής κοινωνίας, της έλλειψης θεσμικού και χρηματοδοτικού πλαισίου, που συνεπάγονται μη αναγνώριση, μη πιστοποίηση και μη χρηματοδότηση των φορέων κοινωνικής οικονομίας από το κράτος, το οποίο απλά παρατηρεί και εξυπηρετείται από τις εθελοντικές

¹⁸ (Κετζίτσουπούλου Μ., 2005, σελ. 11-15, Χατζαντώνης Δ., Ευρωπαϊκό συνέδριο Κοινωνικής οικονομίας Equal, 2005)

πρωτοβουλίες, διότι έτσι, παράγεται απλήρωτη και ανασφάλιστη εργασία.¹⁹

Φωτεινή εξαίρεση αποτελεί το 4ο Κ Π.Σ., το οποίο, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μετά από πιέσεις αρμοδίων φορέων κοινωνικής οικονομίας, περιλαμβάνει δράσεις υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Άξιες λόγου είναι και οι προσπάθειες αυτό-οργάνωσης και κινητοποίησης των πολιτών της χώρας, οι οποίες ωστόσο δεν είναι το ίδιο έντονες, όπως στην υπόλοιπη Ευρώπη .

Παρ' όλα, όμως, τα ανωτέρω προβλήματα και τις ελλείψεις του τομέα στην Ελλάδα, τα τελευταία είκοσι χρόνια παρατηρείται έντονη δραστηριοποίηση στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, στο οποίο δραστηριοποιούνται, κυρίως:

- Αστικοί και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί,
- Γυναικείοι συνεταιρισμοί,
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΗ.ΚΥ.Ο.),
- Σωματεία (πολιτιστικά, περιβαλλοντολογικά, γυναικεία κ.ά.),
- Α.Μ.Κ.Ε.,
- Δημοτικές επιχειρήσεις και Κοινωφελή Ιδρύματα,
- Σημαντική είναι αναντίρρητα και η ανάπτυξη των Γυναικείων Συνεταιρισμών.²⁰

¹⁹ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 11).

²⁰ (Από την έκθεση VOLMED-HELLAS, όπως παρουσιάζεται στο Χρυσάκης Μ. κ.ά., 2000, σελ. 53).

Γενικά και στην Ελλάδα, όπως και σε όλη την Ευρώπη και τη Διεθνή κοινότητα, υπάρχει ευχάριστη άνθιση δραστηριοτήτων του Τρίτου τομέα, με σκοπούς κοινωνικούς (προσφορά κοινωνικού, πολιτιστικού και παραγωγικού έργου), οι οποίες και εργασία δημιουργούν και στην τοπική ανάπτυξη συμβάλλουν.²¹

2.4 Ο τρίτος τομέας και η συμβολή του στην απασχόληση και την κοινωνική συνοχή

Μία παράλληλη κοινωνία μέσα στην κυρίαρχη, μέσα από ένα νέο πολιτικό σχεδιασμό και με δραστηριοποιούμενους και ενεργούς πολίτες, σε μικρής κλίμακας αυτοδιαχειριζόμενες κοινότητες, με εθελοντικές παράλληλες δραστηριότητες, με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, τη χρήση σύγχρονων και εξειδικευμένων υποδομών (δίκτυα, δομές, νέα χρηματοδοτικά εργαλεία, δίκτυα πληροφόρησης) και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες κ.τ.λ.).

Συνεπώς, από τους δραστηριοποιημένους στον τομέα φορείς και την επιστημονική κοινότητα, προτείνονται συνολικά μέτρα πολιτικής (θεσμικά, νομοθετικά, χρηματοδοτικά) και παράλληλα, κινητοποίηση και εγρήγορση της κοινωνίας και των αποκλεισμένων ατόμων, οι οποίοι προσδοκούν μία άλλη ποιότητα ζωής με εργασία και μη εκμετάλλευση²²

Πράγματι, ο Τρίτος τομέας αποτελεί ένα άκρως ελπιδοφόρο πεδίο για την αντιμετώπιση προβλημάτων που απορρέουν από την πρόσφατη εξέλιξη των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας είναι σε θέση να

²¹ (Οδηγός Προβολής προϊόντων και Υπηρεσιών Γυναικείων Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Επιχειρήσεων, 2005, Trade Houses DIONI II, ο οποίος διατίθεται στα Κ.Ε.Ε.»).

²² (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις πολιτικής, 2005, σελ. 6-20).

παρέχουν «ευφυείς» λύσεις στις κοινωνικές και άλλες ανάγκες σε τοπική ή εθνική κλίμακα, που δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά. Σε όλες τις χώρες, στις οποίες λειτουργεί η κοινωνική οικονομία ή «οικονομία της αλληλεγγύης», εξυπηρετεί πρωτίστως τα άτομα που αναζητούν πρακτικές και άμεσες απαντήσεις στις δυσκολίες της καθημερινής ζωής, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι (απασχόληση, διατροφή, υγεία, οικονομική αβεβαιότητα, στέγη κ.ά.).

Παράλληλα, σε μία περίοδο κρίσης στην αγορά εργασίας, ο τρίτος τομέας αποτελεί δυνητική πηγή απασχόλησης, ιδιαίτερα για τα άτομα που βρίσκονται ή κινδυνεύουν από κοινωνικό και εργασιακό αποκλεισμό

23

Εφόσον διαμορφωθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα τα θετικά αποτελέσματα και επιπτώσεις του τρίτου συστήματος στην απασχόληση, ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή είναι σημαντικά.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία και την Ευρωπαϊκή εμπειρία, εντοπίζονται τρεις πρωταρχικοί στόχοι και κατ' επέκταση, αποτελέσματα για τις πρωτοβουλίες του τρίτου τομέα.

- Ένταξη στην αγορά εργασίας ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες
- Διάθεση στην αγορά νέων αγαθών ή υπηρεσιών
- Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης²⁴

Οι περισσότεροι οργανισμοί του Τρίτου τομέα καλύπτουν ταυτόχρονα και τους τρεις στόχους, εάν και πρωταρχικός στόχος τους είναι η

²³ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 9).

²⁴ [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003)]

ενσωμάτωση ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων στην αγορά εργασίας. Η έμφαση αυτή στην επαγγελματική ένταξη αντιστοιχεί στη βασική τάση που χαρακτηρίζει την εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, την προσπάθεια δηλαδή της κοινωνικής οικονομίας να αντιμετωπίσει την υψηλή ανεργία. προσπάθεια που υποστηρίζεται από τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας και από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης.

Οι σχετικές μελέτες που έχουν γίνει για το τρίτο σύστημα, πιστοποιούν ότι η προσέγγιση του τρίτου συστήματος παρουσιάζει μία σειρά από πλεονεκτήματα συγκριτικά με το δημόσιο ή το ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα και «παράγει» μία σειρά από θετικά αποτελέσματα τόσο σε σχέση με την απασχόληση, όσο και με άλλες σημαντικές πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής σε τοπικό κυρίως επίπεδο, όπως την ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων, την τοπική ανάπτυξη, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών πληθυσμών, την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών και της κοινωνικής συνοχής, την τόνωση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας.

Συγκεκριμένα, το τρίτο σύστημα παρουσιάζει ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα συγκριτικά με το δημόσιο τομέα και τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και δημιουργεί τις παρακάτω θετικές επενέργειες:

- Ο Τρίτος τομέας παρέχει θέσεις εργασίας σε ευάλωτες ομάδες και μειονεκτούντα άτομα, τα οποία αντιμετωπίζουν μεγάλη δυσκολία πρόσβασης στην απασχόληση.
- Ο τομέας συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη, στην ενίσχυση των τοπικών θεσμών, στην αξιοποίηση διαφόρων πόρων, στην εξεύρεση

καινοτομικών εργαλείων και πρακτικών για την επίτευξη των στόχων του.

□ Ο Τρίτος τομέας συνήθως καλύπτει τοπικές ανάγκες, οι οποίες δεν καλύπτονται από το δημόσιο ούτε από το κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα, παρέχοντας υπηρεσίες που συχνά θεωρούνται ως μη κερδοσκοπικές και δεν προσελκύουν το ενδιαφέρον του ιδιωτικού τομέα. Η εμπειρία δείχνει ότι οι οργανισμοί του τρίτου τομέα απευθύνονται σε διάφορες κατηγορίες αγορών.

ο Κατ' αρχάς, απευθύνονται σε αγορές, στις οποίες η προσφορά δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών είναι ανεπαρκής ή δεν υπάρχει.

ο Απευθύνεται επιπροσθέτως σε τμήματα της αγοράς που δεν ελκύουν το ενδιαφέρον του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα.

ο Τέλος, υπάρχουν και οι παραδοσιακές αγορές, όπου οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος μπορούν να ανταγωνισθούν λόγω της ευέλικτης και εξατομικευμένης παροχής αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και με την τόνωση της ζήτησης που μπορούν να προκαλέσουν οι οργανισμοί αυτοί.

□ Οι οργανισμοί του Τρίτου τομέα προσπαθούν να κινητοποιήσουν και να αξιοποιήσουν την εθελοντική εργασία και το γεγονός αυτό μειώνει το κόστος των δραστηριοτήτων για το κοινωνικό σύνολο.

□ Οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος βρίσκονται κοντά στους χρήστες, δε διέπονται από γραφειοκρατικές και δεν υποχρεούνται να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη και συνεπώς, αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με το τοπικό πληθυσμό.

□ Οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού και ειδικότερα, των

λιγότερο ευνοουμένων τμημάτων του, τα οποία, χωρίς τη συμβολή του τρίτου συστήματος, δεν θα είχαν πρόσβαση ίσως σε νέες υπηρεσίες και αγαθά.

□ Επιπλέον, το τρίτο σύστημα συμβάλλει στην προώθηση της καινοτομίας, μέσω της εξεύρεσης καινοτομικών εργαλείων και πρακτικών για την επίτευξη των στόχων του. Αρχικά, τα νέα προϊόντα και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε τοπικές, ανικανοποίητες ανάγκες αποτελούν μία καινοτομία.²⁵

2.5 Οι δραστηριότητες στην κοινωνική οικονομία της Ελλάδας και το νομικό πλαίσιο

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί οργανώσεις με επιχειρηματικό ενδιαφέρον, οι οποίες συνδυάζουν τους κοινωνικούς με τους οικονομικούς παραγωγικούς στόχους και προσεγγίζουν την έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οργάνωση είναι η προγραμματισμένη ενέργεια η οποία κατευθύνει τα άτομα έτσι, ώστε να αναγνωριστούν οι αξίες, να ικανοποιηθούν οι ανάγκες και να πραγματοποιηθούν οι στόχοι.

Οι διάφορες δραστηριότητες που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι:

- Οι Συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)
- Η Αστική Εταιρεία

²⁵ (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 11, Ε.Σ.Ο.Τ.Ε.Σ., 2001, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, Cambell M., 1999, Borgaza C., Olabe A. & Greffe X., 1999).

- Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας
- Οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των Ο.Τ.Α., οι διαδημοτικές και δικοινοτικές επιχειρήσεις, οι Δημοσυνεταιριστικές Ανώνυμες Εταιρείες, οι Ανώνυμες εταιρείες Λαϊκής Βάσης και Ε.Π.Ε.)
- Κοινωνικές επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν από Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια του Α΄ Κύκλου της EQUAL [(με τη μορφή της Α.Μ.Κ.Ε., Ε.Π.Ε., της κοινωνικής δικαιοχρησίας (social franchising) και της θερμοκοιτίδας επιχειρήσεων (business incubator)]
- Τα Ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)
- Φορείς και εταιρικά σχήματα που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για ένταξη στην απασχόληση ατόμων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας (προγράμματα καταπολέμησης αποκλεισμού, Horizon, Now, Youthstart, Integra, Ψυχαργός)
- Αναπτυξιακές Συμπράξεις της κ.π. EQUAL ά και β κύκλου
- Φορείς και εταιρικά σχήματα με σαφή προορισμό την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας από μειονεκτικές ομάδες πληθυσμού ή σε μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές (Κ.Π. LEADER, EQUAL κ.ά.)
- Οργανώσεις και Δομές που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή, της ποιότητας ζωής και στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών
- Σχήματα που εντάσσονται στα Ευρωπαϊκά προγράμματα και Πρωτοβουλίες και Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης

Το Αστικό Σωματείο{(ΜΗ.ΚΥ.Ο.) ή Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο

Δομές, Δίκτυα που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της κ.π. Equal ά κύκλου από Αναπτυξιακές Συμπράξεις στο μέτρο της Κοινωνικής οικονομίας²⁶

Από τις παραπάνω δραστηριότητες, αυτές που στηρίζονται από νομικό πλαίσιο είναι:

Οι Συνεταιρισμοί,

Η Αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία,

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.),

Οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης,

Το Αστικό Σωματείο (ΜΗ.ΚΥ.Ο.),

Το Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο,

Οι Ο.Ε.

Επιχειρηματική κοινωνική δραστηριότητα , και ως εκ τούτου θεωρούνται κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν οι παρακάτω:

Οι Συνεταιρισμοί

Η Αστική Εταιρεία

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.)

²⁶ (Χρυσάκης κ.ά., 2000, σελ. 53, Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 24-28).

□ Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας

□ Οι εταιρείες της Αυτοδιοίκησης (Οι Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των ΟΤΑ, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις, Ανώνυμες Εταιρείες Λαϊκής Βάσης κ.τ.λ.)

□ Τα ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)

Σήμερα υπάρχει ένας μεγάλος προβληματισμός για το ποια θεωρείται κοινωνική επιχείρηση, διότι δεν υπάρχει Νομοθετικό και Θεσμικό πλαίσιο που τις καθορίζει, εκτός του πλαισίου για τους Κοι.Σ.Π.Ε. Εντούτοις, η σύγχρονη πρακτική της κατηγοριοποιεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους και τις αρχές λειτουργίας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 Τι είναι η επιχειρηματικότητα

Η έννοια της επιχειρηματικότητας εκτείνεται από το δημιουργείν έως το επιβιώνειν, από την ανάληψη ρίσκου έως την άσκηση ηγεσίας για τη πραγμάτωση του στόχου και από την επιθυμία αυτοαπασχόλησης έως την πραγμάτωσή της. Πάνω από όλα όμως επιχειρηματικότητα είναι νοοτροπία ατόμων που έχουν το ταλέντο να αναγνωρίζουν ευκαιρίες εκεί όπου οι άλλοι δεν τις βλέπουν και να οργανώνονται για να επιτύχουν το τελικό επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αν και θα πρέπει να τονισθεί ότι η επιχειρηματικότητα ως έννοια είναι πολυσύνθετη και δε γίνεται να κατανοηθεί με ακρίβεια αλλά και να αποδοθεί ένας και μόνον ορισμός.

Οι επιχειρηματίες σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού τους και ιδιαίτερα μπροστά στη λήψη αποφάσεων και την επιλογή ανάμεσα σε εναλλακτικές λύσεις, θα πρέπει να συνδυάζουν τέσσερα βασικά στοιχεία:

- Την Ικανότητα να «ακούν» και να « βλέπουν» τις συλλογικές ανάγκες καθώς και να είναι δεκτικοί στο καινούριο και στις τυχόν αλλαγές.
- Τη δυνατότητα να συνθέτουν τις υπάρχουσες γνώσεις και τις νέες ιδέες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις επερχόμενες συλλογικές ανάγκες
- Τη καλλιέργεια της διαίσθησής τους που θα τους επιτρέψει να σταθμίζουν τα δεδομένα πέρα από τις όποιες αναλύσεις και να μπαίνουν στη φωτιά.

-Τη πρακτικότητά τους που θα τους εφοδιάζει με τα απαραίτητα εργαλεία και μέσα για την εφαρμογή των στόχων που βάζουν ²⁷

3.2 Εννοιολογία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Ως γνωστόν δεν υπάρχει καθολικός ορισμός για την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ωστόσο αυτό που με σιγουριά θα μπορούσαμε να πούμε είναι ότι ο όρος αποτελείται από 2 συστατικά μέρη, την επιχειρηματική και την κοινωνική διάσταση. Στην πραγματικότητα μιλάμε για επιχειρήσεις που πρωταρχικός τους σκοπός είναι η παροχή υπηρεσιών και αγαθών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά η επιδίωξη κέρδους. Τα κέρδη, κατανέμονται στα μέλη ανάλογα με τις δραστηριότητες ή τις συναλλαγές αυτών με την επιχείρηση και όχι ανάλογα με το κεφάλαιο ή τις χρηματικές συνεισφορές των μελών της. Πρόκειται για επιχειρήσεις με υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας . Με κύριο χαρακτηριστικό τη δημοκρατική κουλτούρα εφόσον κατά τη λήψη των αποφάσεων, τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου. Ισχύει η αρχή «ένα πρόσωπο = μια ψήφος» ανεξάρτητα από το κεφάλαιο που έχει συνεισφέρει το κάθε μέλος για την ίδρυσή της κοινωνικής επιχείρησης. ²⁸

Η διαφορά τους από τις «παραδοσιακές» επιχειρήσεις είναι ότι στοχεύουν στην επίλυση συγκεκριμένων κοινωνικών προβλημάτων και όχι στην επίτευξη οικονομικού αποτελέσματος, το οποίο είναι το μέσο το οποίο χρησιμοποιούν για την επιτυχία του σκοπού τους.²⁹

²⁷ (Μιχιώτης Σ, Οικονόμου Κ. (2006)

²⁸ (Κουλαρμάνη Ι.(Σεπτέμβριος 2013))

²⁹ (www.mke.aueb.gr)

3.3 Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ή αλλιώς οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και αρχές έτσι, όπως αυτά εντοπίζονται στη δοκιμαστική ενέργεια «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 και τον Ο.Ο.Σ.Α. Τα χαρακτηριστικά τους είναι τα παρακάτω:

- Η επιδίωξη, ταυτόχρονα, κοινωνικών και οικονομικών στόχων,
- Η οργάνωσή τους με επιχειρησιακό πνεύμα,
- Η ικανότητά τους να εφαρμόζουν δυναμικές και καινοτομικές λύσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού,
- Η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη που ενισχύει την κοινωνική συνοχή.³⁰

Οι αρχές τους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

Οικονομικού χαρακτήρα

- Η περιορισμένη κατανομή κερδών. Τα κέρδη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων συνήθως επαναεπενδύονται στην επιχείρηση, ενώ καθορίζουν όρια όσον αφορά την ιδιοποίηση των κερδών.

³⁰ [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, Social enterprises (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18].

- Η συνεχής δράση παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (Η παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων σε ανθρώπους σε συνεχή βάση αποτελεί το λόγο ύπαρξης των κοινωνικών επιχειρήσεων).
- Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας. Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις, παρόλο που μπορεί να χρηματοδοτούνται από διάφορες πηγές, δημόσιες ή ιδιωτικές, έχουν διαχειριστική αυτονομία.
- Το οικονομικό ρίσκο. Η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από τις προσπάθειες των μελών και των εργαζομένων να διασφαλίσουν επαρκείς πόρους και κέρδη και φυσικά από τη στρατηγική των επιχειρήσεων.

Κοινωνικού χαρακτήρα

- Η συλλογικότητα στη λήψη αποφάσεων. Το δικαίωμα λήψης αποφάσεων αφορά όλους τους μετόχους ή εταίρους.
- Η ποικιλομορφία της εταιρικής σύνθεσης. Προωθούν τη συμμετοχή στη σύνθεση και διαχείρισή τους πολλών ομάδων (εργαζομένων σε αυτές, εθελοντών, φυσικών και νομικών προσώπων, χρηστών, τοπικών φορέων και προσωπικοτήτων, μη κερδοσκοπικών οργανισμών, φορέων της Γ.Α., συνεταιρισμών κ.τ.λ.).
- Η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Η προτεραιότητα που αποδίδουν στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου (είναι εντάσεως εργασίας)
- Η εθελοντική εργασία και η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες. (Στις κοινωνικές επιχειρήσεις τα μέλη εργάζονται για το τοπικό πληθυσμό ή

για ομάδες που έχουν κοινά συμφέροντα, ενώ συνήθως συμπεριλαμβάνουν και εθελοντική συμμετοχή).³¹

3.4 Κοινωνικές επιχειρήσεις και τομείς δραστηριοποίησης

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν σημαντικές προοπτικές απασχόλησης. Οι τομείς αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων:

- Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών, βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών κ.τ.λ.),
- Στην περιβαλλοντική ανάπτυξη (διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, διατήρηση των φυσικών περιοχών και πόρων κ.τ.λ.),
- Στην ανάπτυξη του πολιτισμού, αθλητισμού και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπική πολιτιστική ανάπτυξη),
- Στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, πληροφοριών και επικοινωνίας . Σύμφωνα με τον Archambaut (1988, σελ. 90 & 1996, σελ. 235-238), οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην κοινωνική οικονομία αφορούν τους παρακάτω τομείς.
- Κοινωνικές υπηρεσίες (για παιδιά, ηλικιωμένους, Α.Μ.Ε.Α.)
- Εκπαίδευση, έρευνα
- Υγεία

³¹ (Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητροπούλου Ντ., Χατζαντώνης Δ., 2002, σελ. 33-38, Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 12)

- Περιβάλλον / Διατροφή
- Τοπική Ανάπτυξη, Κατοικία
- Υποστήριξη δικαιωμάτων
- Αφιλοκερδείς δραστηριότητες
- Επαγγελματικά σωματεία, συλλόγους και συνδικάτα
- Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
- Συνεταιριστικές ή «ηθικές» τράπεζες

3.5 Κοινωνικές έναντι των συμβατικών επιχειρήσεων

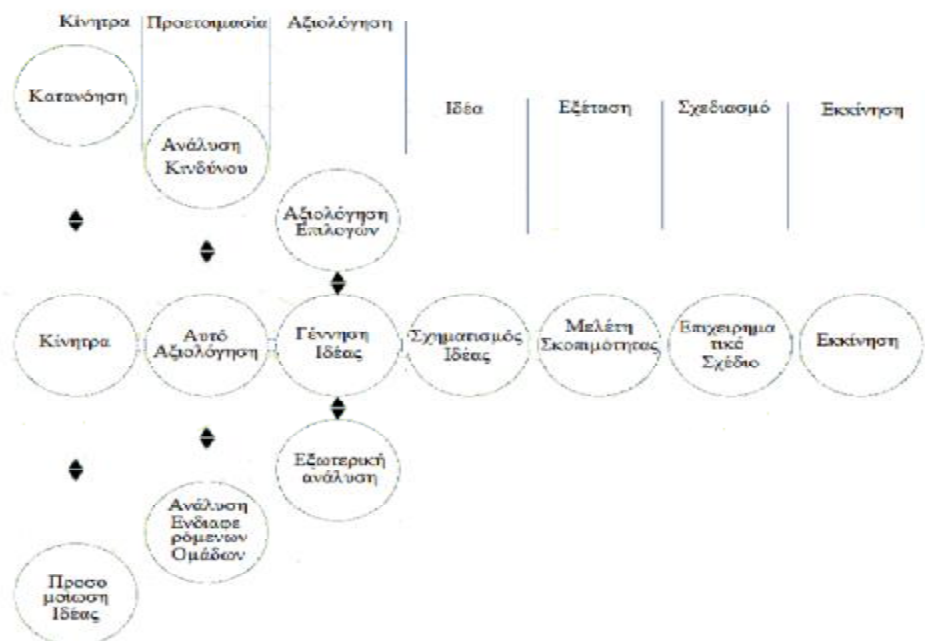
Οι διαφορές των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρήσεις είναι:

- Οι στόχοι είναι κοινωνικοί και οικονομικοί, σε αντίθεση με τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος στοχεύει πρώτιστα στο κέρδος και αφορούν:
 - Την καταπολέμηση του αποκλεισμού
 - Τη δημιουργία απασχόλησης
 - Την κινητοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, με απώτερο σκοπό την προσωπική, επαγγελματική και τοπική ευημερία και κοινωνική συνοχή.
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι αυτοδιαχειριστικές, μη κερδοσκοπικός, ανθρωποκεντρικός, συλλογικός
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε όλους τους τομείς που σήμερα δεν αναγνωρίζουν ούτε το κράτος ούτε οι οργανώσεις των ανθρώπων με αναπηρίες ούτε οι ιδιωτικές επιχειρήσεις.

□ Οι ανάγκες που καλύπτουν είναι υπέρ της εξυπηρέτησης τόσο του ατόμου, όσο και της κοινωνίας ακόμα και σε τομείς όπου οι ανάγκες είναι ακάλυπτες (περιβάλλον, πρόνοια κ.τ.λ.)

3.6 Κοινωνικές Επιχειρήσεις: η Ίδρυση τους

Μια κρίσιμη και σημαντική ενότητα είναι ο προσδιορισμός των βασικών βημάτων για την υλοποίηση μιας κοινωνικής επιχείρησης. Σύμφωνα με την έκθεση των NATWEST και της Royal Bank of Scotland τα κύρια βήματα που θα πρέπει να ακολουθήσει κάποιος για να αναπτύξει μια κοινωνική επιχείρηση είναι τα ακόλουθα επτά (Διάγραμμα 2):

Διάγραμμα : Τα βήματα ίδρυσης μια κοινωνικής επιχείρησης³²

A) Τα κίνητρα

³² (NATWEST and Scotland Royal Bank, 2012).

Σε αυτό το βήμα κάθε ενδιαφερόμενος που θέλει να επενδύσει στην κοινωνική επιχειρηματικότητα πρέπει να εντοπίσει και να καταγράψει τα ενδεχόμενα κίνητρα που θεωρεί σημαντικά για να αναλάβει μια τέτοια πρωτοβουλία. Πρέπει, αρχικά, να αποκαλυφθούν κίνητρα όπως είναι:

(α) η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης για ανθρώπους με ειδικές δεξιότητες και εργαζόμενους που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού,

(β) η ίδρυση συνεργατικής επιχείρησης για την αποδοτικότερη διαχείριση και τη διασπορά του κινδύνου σε περισσότερα άτομα σε περίπτωση αποτυχίας του εγχειρήματος,

(γ) η ίδρυση κοινωνικής επιχείρησης για τη συμβολή στο κοινωνικό προϊόν σε τομείς όπου το κράτος αποτυγχάνει και ο ιδιωτικός τομέας αποφεύγει.

Επίσης, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αναρωτηθεί αρχικά για τις γνώσεις τους για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ποιος είναι ο σκοπός ίδρυσής τους και ποια είδη κοινωνικών επιχειρήσεων υπάρχουν. Η ίδρυση μιας κοινωνικής επιχείρησης θέλει αρχικά επιχειρηματίες με κοινωνικές ευαισθησίες και πάθος για την προστασία των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων. Επίσης, σε αυτό το βήμα θα πρέπει να εκπονηθούν δυο επιμέρους έρευνες από τον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία. Η πρώτη έρευνα θα πρέπει να εστιάσει στο κατά πόσο υπάρχει κάποια ιδέα στην κοινωνική οικονομία που θα ήταν κατάλληλη ώστε να επενδυθούν χρήματα και να ιδρυθεί μια νέα επιχείρηση. Αν και η προθυμία και το πάθος του επιχειρηματία είναι αναγκαίες συνθήκες για την ίδρυση μιας κοινωνικής επιχείρησης, εντούτοις δεν αποτελούν τις ικανές συνθήκες

επιτυχίας. Θα πρέπει περαιτέρω να υπάρχει μια ιδέα στην οποία θα επενδύσουν οι ενδεχόμενοι επιχειρηματίες.

Το δεύτερο που θα πρέπει να πραγματοποιηθεί είναι η προσομοίωση της ιδέας, ώστε να φανούν εκ των προτέρων οι πιθανές δυναμικές και αδυναμίες εφαρμογής της επιχειρηματικής ιδέας. Με τον τρόπο αυτό θα αποκαλυφθεί καλύτερα ο κίνδυνος που αναλαμβάνεται από τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες κατά την υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας.

B) Προετοιμασία

Σε αυτό το βήμα, οι ενδιαφερόμενοι επιχειρηματίες ενδείκνυται να διερευνήσουν μια σειρά από θέματα που μπορεί να συνοψιστούν σε τρεις κύριες κατηγορίες, τις ακόλουθες:

(α) τους σκοπούς του οργανισμού,

(β) τις απαιτήσεις των ενδιαφερόμενων ομάδων,

(γ) την ανάλυση των ενδεχόμενων κινδύνων.

Για την καταγραφή των σκοπών της προτεινόμενης κοινωνικής επιχείρησης επιβάλλεται να προσδιοριστούν οι θεμελιώδεις αρχές που θα βασίζεται ο οργανισμός, οι απαραίτητες δραστηριότητες που αξίζει να αναπτυχθούν, οι ικανότητες των ενδιαφερόμενων επιχειρηματιών και εργαζομένων για να πετύχουν τους σκοπούς της επιχείρησης, τα σχέδια της επιχείρησης να αντιμετωπίσει τις ενδεχόμενες κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις και τα σχέδια για τη συνεχή αξιολόγηση του ανθρώπινου δυναμικού ως προς την καταλληλότητα για την επίτευξη των σκοπών της επιχείρησης.

Η ανάλυση των ενδιαφερόμενων ομάδων είναι μια προσέγγιση που έχει μεταφερθεί στις επιχειρήσεις τις τελευταίες δεκαετίες περισσότερο ως ένα ακαδημαϊκό επινόημα και όχι απαραίτητα ως ένα πρακτικό εργαλείο. Η έννοια των ενδιαφερόμενων ομάδων μεταφέρει το κέντρο βάρους της επιχείρησης από τους μετόχους (shareholders) σε μια πλειάδα ομάδων που ενδιαφέρονται για τη λειτουργία της επιχείρησης (stakeholders), δηλαδή στους εργαζόμενους, στους διοικητές, στους χρηματοδότες, στην κοινωνία και στους πελάτες. Στην κοινωνική επιχειρηματικότητα, η έννοια των ενδιαφερόμενων ομάδων έχει μια ιδιαίτερη σπουδαιότητα μιας και εξ ορισμού οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν κεντρική επιδίωξη να ικανοποιήσουν σαφώς συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού και του επιχειρηματικού σχηματισμού (λ.χ. τους εργαζόμενους και τους συνεταίρους).

3.7 Ελλάδα: Τα Μοντέλα των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

3.7.1 Συνεταιρισμός

Ο συνεταιρισμός είναι μια εθελοντική ένωση προσώπων με στόχο να ικανοποιήσουν τις κοινές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και τις φιλοδοξίες τους μέσα από την κοινή επιχειρηματική και κοινωνική δραστηριότητα, με ισότιμη συνεργασία (ένα πρόσωπο, μία ψήφος άσχετα από τις εταιρικές μερίδες που κάποιο μέλος κατέχει), με αμοιβαία βοήθεια και δημοκρατικά εκλεγμένη διοίκηση. Έχουν συνήθως εμπορικό χαρακτήρα.

Ο συνεταιρισμός αποτελεί προσπάθεια των συνεταιρισμένων μελών του να καταργήσουν τα υπερβολικά κέρδη των εκ διάμεσων κερδοσκόπων. Βέβαια δεν αποκλείεται και στο συνεταιρισμό η επιδίωξη και πραγματοποίηση κέρδους, αλλά αυτό δεν αποτελεί, όπως

προαναφέρθηκε, την κύρια και άμεση επιδίωξη, γι αυτό και η διανομή των κερδών μπορεί να αποκλεισθεί με το καταστατικό. Αποτελεί επίσης έκφραση του συνεργατικού ιδεώδους γι αυτό και αντιμετωπίζεται ευνοϊκά από τις κυβερνήσεις των περισσότερων χωρών.

Ο συνεταιρισμός θεωρείται προσωπική εταιρεία, γιατί αποτελεί ένωση προσώπων και όχι ένωση κεφαλαίων. Οι συνεταιρισμοί διέπονται από το Νόμο 2810/2000 (αγροτικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 1667/86 (αστικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες) και από το προεδρικό διάταγμα (Π.Δ.) 93/87 (οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί).

Τη βάση της εταιρικής ιδιότητας στο συνεταιρισμό αποτελεί η συνεταιριστική μερίδα. Συνεταιριστική μερίδα είναι το ελάχιστο ποσό συμμετοχής κάθε προσώπου στο συνεταιρισμό. Κάθε συνέταιρος εγγράφεται για διαφορετικό αριθμό συνεταιριστικών μερίδων. Το κεφάλαιο του συνεταιρισμού αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες και από τα δικαιώματα εγγραφής.

Ένας συνεταιρισμός μπορεί να υιοθετήσει οποιοδήποτε είδος νομικής μορφής, η οποία μπορεί να προσαρμοστεί στον ανωτέρω ορισμό και χαρακτηριστικά. Ο συνεταιρισμός αποτελεί προσπάθεια των συνεταιριζόμενων μελών να συνεργαστούν σε μία συλλογική βάση, να αποφασίζουν οι ίδιοι στα πλαίσια μιας δημοκρατικά εκλεγμένης διοίκησης και να περιορίσουν τα υπερβολικά κέρδη των ενδιάμεσων κερδοσκόπων ³³

Οι συνεταιρισμοί ποικίλλουν αρκετά στο μέγεθος, τον τομέα και τον τύπο ιδιότητας μέλους. Υπάρχουν πολλών ειδών συνεταιρισμοί (Αστικοί,

³³ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34)

Αγροτουριστικοί, Μεταποιητικοί, Καταναλωτικοί, ανδρών και γυναικών ή μόνο γυναικών κ.τ.λ.).

Τα κύρια είδη των συνεταιρισμών είναι οι εξής :

- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 2810/2000
- Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί
- Οι αστικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 1667/86 και το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες)
- Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Π.Δ. 93/87

Για τη σύσταση συνεταιρισμού απαιτούνται οι εξής ενέργειες:

Σύνταξη και έγκριση καταστατικού και καταχώριση στο μητρώο συνεταιρισμών. Το καταστατικό πρέπει να περιέχει την επωνυμία και το σκοπό του συνεταιρισμού, τη διάρκεια, την έδρα του και τον τρόπο διοικήσεως την ευθύνη των συνεταίρων, τον τρόπο και το χρόνο συντάξεως του Ισολογισμού και του πίνακα διάθεσης κερδών, τον τρόπο εισδοχής νέων μελών και απομάκρυνσης παλαιών και την αξία κάθε συνεταιριστικής μερίδας.

Τα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού είναι τα ακόλουθα:

- Η συλλογική συγκρότηση και το μεταβλητό του αριθμού των συνεταίρων
- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε «μερίδες», το ύψος του οποίου καθορίζεται από τα μέλη

- Η μικρή ευθύνη των συνεταίρων, η οποία ανέρχεται στο ύψος του εταιρικού μεριδίου
- Η δημιουργία απασχόλησης και η κινητοποίηση των μελών του
- Η ισοτιμία στη λήψη αποφάσεων (άτομο και ψήφος, άσχετα από τον αριθμό των μερίδων)
- Η κοινωνική ευθύνη που συνήθως επιδεικνύουν
- Η ύπαρξη δύο οργάνων διοίκησης (της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου) και ενός εποπτικού οργάνου (του Εποπτικού Συμβουλίου)³⁴

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν με βάση τις διεθνώς καθιερωμένες συνεταιριστικές αρχές, οι οποίες αποτελούν και τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες υλοποιούν τις αξίες τους. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

- Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή των μελών
- Δημοκρατική διοίκηση
- Οικονομική συμμετοχή των μελών
- Αυτονομία και ανεξαρτησία
- Εκπαίδευση, πρακτική άσκηση και πληροφόρηση
- Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών
- Ενδιαφέρον για την κοινότητα

³⁴ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34)

Ορισμένα από τα οφέλη των μελών των συνεταιρισμών ποικίλλουν. Μεταξύ των σημαντικότερων είναι τα παρακάτω:

- Η συλλογική λειτουργία και συνυπευθυνότητα
- Ο επιμερισμός του επιχειρηματικού ρίσκου
- Η κατανομή των ευθυνών
- Ο εμπλουτισμός με την εμπειρία πολλών μελών
- Η ισοτιμία στις αποφάσεις
- Οι δημοκρατικές διαδικασίες
- Η δημιουργία εισοδήματος

Τα όργανα διοίκησης είναι:

- Η Γενική Συνέλευση,
- Το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μελών
- Το τριμελές Εποπτικό Συμβούλιο το οποίο επίσης εκλέγεται από τη γενική συνέλευση.

Οι δραστηριότητες των συνεταιρισμών είναι οι ακόλουθες:

- Η εξάσκηση και ανάδειξη παραδοσιακών επαγγελμάτων
- Η παραγωγή, οργάνωση και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Η παραγωγή και διαχείριση προϊόντων

- Η συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση προϊόντων
- Η απόκτηση κατά κυριότητα ή μίσθωση αστικών και αγροτικών ακινήτων για τη δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων
- Η οργάνωση πρότυπης ή πειραματικής εκμετάλλευσης της οικιακής τέχνης
- Η οργάνωση, διοίκηση υπηρεσιών επιχειρηματικής συμβουλευτικής και Marketing προώθησης των προϊόντων του Συνεταιρισμού ή άλλων επιχειρήσεων
- Η συνεργασία με ομοειδείς φορείς και επαγγελματίες κάθε είδους οργανώσεις και ιδιώτες για την προώθηση και πώληση των ιδίων προϊόντων και άλλων που προέρχονται από τρίτους
- Η οργάνωση και διοίκηση πολιτιστικών, οικονομικών, αγροτουριστικών ή περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων
- Η οργάνωση βιολογικών καλλιεργειών, η παραγωγή οικολογικών προϊόντων και η μεταποίηση αυτών
- Η δημιουργία και ανάπτυξη μελισσοκομίας και δενδροκομίας με σκοπό την πώληση αυτών των προϊόντων
- Η μεταποίηση, τυποποίηση, παραγωγή και εκμετάλλευση αλιευτικών προϊόντων
- Η ανάπτυξη υπηρεσιών και προϊόντων εστίασης και catering
- Η δημιουργία και λειτουργία κέντρων δημιουργικής απασχόλησης, φιλοξενίας και ψυχαγωγίας παιδιών, ηλικιωμένων ή Α.Μ.Ε.Α.

□ Η παραγωγή χειροτεχνημάτων παραδοσιακών στολών³⁵

Τα καθαρά κέρδη του συνεταιρισμού διατίθενται για το σχηματισμό τακτικών, έκτακτων και ειδικών αποθεματικών και για διανομή στους συνεταιίρους. Για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού παρακρατείται τουλάχιστον το ένα δέκατο των καθαρών κερδών χρήσης. Η παρακράτηση δεν είναι υποχρεωτική όταν το ύψος του αποθεματικού έχει εξισωθεί με τη συνολική αξία των συνεταιριστικών μερίδων. Το μέρος των κερδών που δε διανέμεται, διατίθεται με απόφαση της Γ.Σ. για τους σκοπούς του συνεταιρισμού. Τα παραπάνω βιβλία πριν από τη χρήση τους θα πρέπει να θεωρηθούν από τον ειρηνοδίκη της περιφέρειας που εδρεύει ο συνεταιρισμός³⁶

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις έχουν έντονο κοινωνικό χαρακτήρα. Η πρώτη ευθύνη τους είναι φυσικά προς τα μέλη τους, αλλά η αποκεντρωμένη και δημοκρατική φύση τους και η δραστηριότητά τους σημαίνει ότι έχουν ή πρέπει να έχουν σταθερές αναφορές στις τοπικές και περιφερειακές κοινότητες. Οι αποφάσεις τους επομένως πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και αυτές τις παραμέτρους, σε σχέση με μία «συμβατική» επιχείρηση, η οποία στοχεύει πρωτίστως στο κέρδος.

Οι Συνεταιρισμοί λειτουργούν ως επιχειρήσεις, με την έννοια ότι παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες. Στο σύνολο των οργανώσεων του τρίτου τομέα, οι συνεταιρισμοί κυρίως εμφανίζονται να αναπτύσσουν συναλλακτικές σχέσεις με το δημόσιο τομέα, να αποτελούν δηλαδή αναδόχους προμήθειας αγαθών ή υπηρεσιών, εργασίας ή έργου. Εντάσσουν ουσιαστικά στο χώρο εργασίας

³⁵ (Trade Houses DIONI II, 2005 (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

³⁶ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

άτομα που διαφορετικά θα ήταν αποκλεισμένα από την απασχόληση και θα εξαρτώνται από την κοινωνική βοήθεια.

Παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες σε τμήματα της αγοράς που θεωρούνται μη κερδοσκοπικά και συμπληρώνουν από το Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, προσφέροντας εναλλακτικές λύσεις, καλύπτουν ανάγκες και προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες που είναι καινοτόμες.

Συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας, ενισχύοντας την απασχόληση των ανέργων, εντάσσουν τις γυναίκες στην παραγωγική διαδικασία και στην επιχειρηματική δραστηριότητα και για αυτό συνιστούν επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας και όχι κεφαλαίου ³⁷

3.7.2 Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία (Α.Μ.Κ.Ε)

Οι Αστικές Εταιρείες είναι εταιρείες – φορείς εταιρικής δραστηριότητας (δύο ή περισσότερων φυσικών ή νομικών προσώπων), με την οποία τα μέλη αναλαμβάνουν αμοιβαία την υποχρέωση να επιδιώξουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό (κοινωνικό και οικονομικό).

Η μορφή αυτή εταιρείας χρησιμοποιείται για διάφορες δραστηριότητες, π.χ. επιστημονικές, φιλανθρωπικές οικονομικές, εμπορικές. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η μη διανομή κερδών στους εταίρους κατά το τέλος της χρήσης. Τα κέρδη πρέπει να επανεπενδύονται στην εταιρεία, με στόχο την προαγωγή των στόχων της, οι οποίοι καθορίζονται στο καταστατικό της.

³⁷ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

Οι εισφορές των εταίρων μπορούν να συνίστανται σε εργασία τους, σε χρήματα ή σε άλλη παροχή. Αν δε συμφωνήθηκε κάτι άλλο, οι εταίροι είναι υποχρεωμένοι σε ίσες εισφορές. Σε περίπτωση υπερημερίας ή αδυναμίας του εταίρου να καταβάλει την εισφορά και να εκτελέσει τις υποχρεώσεις του, αντί για το δικαίωμα υπαναχώρησης κατά τις αρχές για τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, χωρεί καταγγελία της εταιρίας.

Ο εταίρος ευθύνεται μόνο για την επιμέλεια που δείχνει στις δικές του υποθέσεις. Ο εταίρος δε δικαιούται να διενεργεί για δικό του ή ξένο λογαριασμό πράξεις αντίθετες με τα συμφέροντα της εταιρείας ³⁸

Οι διαδικασίες διοίκησης είναι:

- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε “μερίδες ” κάθε μία εκ των οποίων αποτελείται από εταιρικά μερίδια.
- Συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας κατά την ίδρυσή της αλλά και καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής της
- Η ορισμένη διάρκειά της
- Η περιορισμένη ευθύνη των εταίρων
- Η λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία πλέον του μισού του όλου αριθμού των εταίρων, που εκπροσωπούν πλέον του μισού του όλου εταιρικού κεφαλαίου ³⁹

³⁸ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

³⁹ (Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005)

Χαρακτηριστικά παραδείγματα Α.Μ.Κ.Ε. στα πλαίσια της κ.λ.π. EQUAL ά' κύκλου. Κατά τη διάρκεια υλοποίησης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ιδρύθηκαν οι ακόλουθες αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες:

1. «Κέντρα Υποστήριξης Γυναικείων και Κοινωνικών επιχειρήσεων» «Trade Houses DIONI II» (Αθήνα, Αλεξανδρούπολη).⁴⁰
2. Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «ΗΛΙΑ ΧΤΙΔΑ » της Α.Σ. «Νέα επιχειρηματικότητα στο Β. Αιγαίο – προοπτική ζωής»

Αντικείμενο : Ανακύκλωση αλουμινίου, πλαστικού, χαρτιού και γυαλιού

Σκοπός : Ο κοινωνικός σκοπός της επιχείρησης είναι διττός. η προστασία του περιβάλλοντος και η προώθηση στην αγορά εργασίας Ατόμων με Αναπηρίες και ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων πληθυσμού.

Προβλήματα : Ωστόσο, η εύρυθμη λειτουργία της Εταιρείας επηρεάζεται από προβλήματα που εντοπίζονται και απαιτούν λύση. Συγκεκριμένα:

- Η κάλυψη του λειτουργικού κόστους
- Η αποστασιοποίηση της ομάδας στόχου από τις δυσκολίες λειτουργίας της εταιρείας και ανάπτυξη «δημοσιούπαλληλικής» νοοτροπίας
- Το μεγάλο κόστος αμοιβών λόγω των εισφορών στο Ι.Κ.Α. Παρά τα προβλήματα, η εταιρεία έχει εξαιρετικά αποτελέσματα τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος όσο και στην προσφορά εργασίας και απασχόλησης σε Άτομα με Αναπηρίες⁴¹

⁴⁰ [Α.Σ. «DIONI II» («Γυναικεία επιχειρηματικότητα και διαπεριφερειακό σύστημα υποστήριξης στην κοινωνική οικονομία», κ.π. Equal ά κύκλου)]

⁴¹ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

3.7.3 Αστικά σωματεία (ΜΗ.ΚΥ.Ο.)

Σύμφωνα με το άρθρο 78 του Αστικού Κώδικα (Α.Κ.), το αστικό σωματείο αποτελεί εκούσια ένωση φυσικών ή νομικών προσώπων, η οποία επιδιώκει μη κερδοσκοπικό σκοπό.

Εντούτοις, δεν αποκλείεται η με ευρεία έννοια επιδίωξη οικονομικού σκοπού. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στα επαγγελματικά σωματεία ή σε αλληλοβοηθητικά ταμεία.

Για τη σύστασή τους απαιτούνται είκοσι άτομα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Τα Βασικά του χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- Διαθέτουν θεσμική οντότητα
- Είναι μη κερδοσκοπικά, πράγμα που σημαίνει ότι στόχος τους δεν είναι να αποκομίζουν κέρδη για τα διοικητικά στελέχη ή μέλη τους
- Είναι ανεξάρτητα (από κυβερνήσεις και άλλες δημόσιες αρχές), δηλαδή είναι ελεύθερα χωρίς καμία εξωτερική παρέμβαση, σύμφωνα με τους δικούς τους κανόνες και διαδικασίες
- Η διοίκηση τους πρέπει να ασκείται κατά ανιδιοτελή τρόπο. Η χρήση αυτού του όρου σημαίνει ότι αυτοί που τις διοικούν δεν πρέπει να ενεργούν με την προοπτική του προσωπικού κέρδους
- Πρέπει να συμμετέχουν με κάποιο τρόπο στη δημόσια ζωή και η δραστηριότητά τους να στοχεύει και στην πρόωθηση του δημόσιου συμφέροντος

Στην κοινωνική οικονομία δεν περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες σωματείων:

- Πολιτικά κόμματα,
- Θρησκευτικές οργανώσεις (με την αυστηρή έννοια του χώρου, χωρίς να αποκλείονται αυτές που έχουν σαν στόχο το δημόσιο όφελος) ,
- Συνδικάτα,
- Οργανώσεις εργοδοτών

Τα σωματεία διοικούνται από Δ.Σ. Όταν η διοίκηση είναι πολυμελής, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο στη συστατική πράξη ή στο καταστατικό, οι αποφάσεις λαμβάνονται με απόλυτη ή σχετική πλειοψηφία των παρόντων. Ο τρόπος σύστασης του Δ.Σ. και λήψης αποφάσεων, καθώς και οι στόχοι και οι τομείς δραστηριότητας των σωματείων περιγράφονται στα καταστατικά τους.

3.8 Εμπόδια και προβλήματα που παρουσιάζει ο τρίτος τομέας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις

Ο ρόλος του τρίτου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελληνική κοινωνία είναι σημαντικός και με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται. Παρά τον ρόλο αυτό και την έμφαση που δίνεται σε Ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση του, η ανάπτυξή του αντιμετωπίζει μία σειρά προβλημάτων και εμποδίων.

Τα κυριότερα από αυτά, όπως εντοπίζονται και από τα συμπεράσματα της δοκιμαστικής ενέργειας της Ε.Ε. «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», στο Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής (2005) και στον Οδηγό DIONI II (2004), σχετίζονται με τα εξής:

- Έλλειψη κατάλληλου και ευνοϊκού νομικού και φορολογικού πλαισίου τόσο για τον ίδιο τον τομέα όσο και για τις δραστηριότητές του
- Έλλειψη συστήματος αξιολόγησης, ποιοτικού ελέγχου και εγγύησης της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών
- Έλλειψη εκπαιδευμένων και έμπειρων στελεχών διαχείρισης και διοίκησης, αλλά και έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένων εργαζόμενων που να κατέχουν επαγγελματικά προσόντα για τις θέσεις εργασίας όπου ασχολούνται
- Ελλιπής τεχνική υποστήριξη
- Έλλειψη πολιτικών χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων
- Περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, καθώς και έλλειψη κατάλληλων μηχανισμών και εργαλείων βελτίωσης της πρόσβασης αυτής
- Περιορισμένη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων σε δίκτυο και περιορισμένη συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς
- Χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης και έλλειψη επαρκών πολιτικών και στρατηγικών από τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων (Πολιτικών) για μέτρα υπέρ της κοινωνικής οικονομίας
- Χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της Τ.Α. προς επιχειρηματικές δραστηριότητες κ.ο. με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνικών, η οποία θα μπορούσε να ήταν καταλύτης σε επιχειρηματικές δραστηριότητες κοινωνικής οικονομίας

- Χαμηλός βαθμός δραστηριοποίησης και δυσπιστία από τις τοπικές κοινωνίες υπέρ συλλογικών κοινωνικού χαρακτήρα επιχειρηματικών πρωτοβουλιών⁴²
- Ανυπαρξία Ειδικής Αρχής υποστήριξης και πιστοποίησης κοινωνικών επιχειρήσεων και των γενικότερων πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας (π.χ. εθελοντικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων των Μ.Κ.Ο.)
- Ανυπαρξία νομοθετικού πλαισίου για εναλλακτικές πιστώσεις και τη Μικροπίστωση γυναικών
- Έλλειψη εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων
- Έλλειψη ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και βούλησης από τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (συνεταιριστικές και μη τράπεζες) για την υιοθέτηση εναλλακτικών πιστώσεων, με αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή τους στην Ελλάδα (εκτός εξαιρέσεων, στα πλαίσια της EQUAL).
- Έλλειψη εξειδικευμένων και ειδικά καταρτισμένων κοινωνικών επιχειρηματιών (αγρότισσες γυναίκες, Α.Μ.Ε.Α., άτομα σε απεξάρτηση)
- Έλλειψη κουλτούρας και κοινωνικής συνειδητοποίησης για την ωφελιμότητα της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας⁴³

Τα ανωτέρω προβλήματα και εμπόδια για την ανάπτυξη του τομέα θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε εσωτερικά και εξωτερικά, γενικά και ειδικά.

⁴² (Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 11, EROTEC, 2001)

⁴³ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής (2005), Οδηγός DIONI II, 2004, σελ. 19).

- Τα εσωτερικά εμπόδια έχουν να κάνουν με τις ίδιες τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς,
- τα εξωτερικά με το πολιτικό, θεσμικό και χρηματοδοτικό περιβάλλον,
- τα γενικά με το ευρύτερο περιβάλλον και τα ειδικά με τις ίδιες τις επιχειρήσεις και οργανισμούς .

Αποτέλεσμα των ανωτέρω προβλημάτων είναι η δυσκολία στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων, η επιβράδυνση της απασχόλησης ατόμων που αντιμετωπίζουν αποκλεισμό, η απογοήτευση των επιχειρηματιών, απασχολούμενων, εθελοντών στον τομέα και η μη καταμέτρηση της κοινωνικά προστιθέμενης αξίας που οι επιχειρήσεις, οι οργανισμοί και οι εθελοντικές δραστηριότητες του τρίτου τομέα μπορούν να παράγουν ⁴⁴

Γενικά

Εξωτερικά- Εσωτερικά

- Πολιτικά

-Υπερεκτίμηση του ρόλου της «αγοράς» και του «κράτους» ως τους καταλληλότερους θεσμούς για την αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών αναγκών

- Ευρύτερο περιβάλλον

- Η πολύ σκληρή δημοσιονομική πολιτική που «παραλύει» την εκδήλωση/ αύξηση της ιδιωτικής ζήτησης για υπηρεσίες του 3^{ου} τομέα

- Θεσμικά

⁴⁴ (Κετζετσοπουλου Μ., 2004, Cambell Μ., 1999, Borgaza C., Olabe A. & Greffe X., 1999).

- Έλλειψη κατάλληλης νομοθεσίας για αποδέσμευση των οργανισμών του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.) από συμβατικές διαδικασίες
- Επικάλυψη μεταξύ πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικών πολιτικών υποστήριξης του 3^{ου} τομέα
- Διαχειριστικά / Διοικητικά
 - Έλλειψη προσφοράς εργατικού δυναμικού που να κατέχει τα κατάλληλα διαχειριστικά και επαγγελματικά προσόντα αναγκαία για την παροχή υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις του 3^{ου} τομέα
 - Έλλειψη συστήματος ποιοτικού ελέγχου για τις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Συντονισμός / Ανταγωνισμός
 - Έλλειψη συντονισμού ή και ύπαρξη υπέρμετρου ανταγωνισμού μεταξύ οργανισμών που παρέχουν ίδια προϊόντα ή έχουν την ίδια πελατεία
- Πολιτιστικά
 - Προτίμηση γραφειοκρατικής οργάνωσης από μονάδες παροχής κοινωνικών υπηρεσιών

Ειδικά

- Πολιτιστικά
 - Έλλειψη κουλτούρας (αντίληψης) για τον 3ο τομέα στην κοινωνία ως σύνολο
- Θεσμικά
- Πολιτιστικά

- Έλλειψη κουλτούρας (αντίληψης) για το Τρίτο Σύστημα (Τ.Σ.) (για τους σκοπούς και ρόλους) στους ίδιους τους
- Έλλειψη σαφούς θεσμικής ρύθμισης πλαισίου/ προσδιορισμού του 3^{ου} τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων
- Γραφειοκρατικά εμπόδια από το δημόσιο τομέα
- Ανταγωνισμός
- Αθέμιτος ανταγωνισμός από την άτυπη οικονομία οργανισμούς
- Διαχειριστικά / Διοικητικά
- Έλλειψη διαχειριστών για τις νέες οργανώσεις του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.)
- Δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματικές πηγές, καθώς και στην εξασφάλιση επενδύσεων
- Υποστήριξη / Ανταγωνισμός
- Έλλειψη ισχυρών δομών υποστήριξης (τεχνικής, οργανωτικής, χρηματοπιστωτικής)
- Ανταγωνισμός μεταξύ των παραδοσιακών και των νέων οργανισμών του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.)⁴⁵

⁴⁵ Πηγή: Προσαρμογές από τη μελέτη Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999), Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media, University of Trento, Ιταλία, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon, Γαλλία, mimeo.

Παράλληλα, σύμφωνα με τους Lloyd P., Granger B. & Shearman C. (1999), στο Κετζίετσοπούλου Μ. (2004, σελ. 11), η διάσταση των υποστηρικτικών δράσεων και πολιτικών που χρειάζεται ο Τρίτος τομέας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις και η σύνδεση – αλληλουχία μεταξύ των δράσεων αυτών και των προβλημάτων του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων. απεικονίζονται παρακάτω:.

- Πολιτικές (Θεσμικά, Νομοθετικά 57 _954 έαι Φορολογικά μέτρα)
- Χρηματοδοτήσεις και Χρηματοπιστωτικά εργαλεία
- Τεχνική υποστήριξη
- Πηγές προμήθειας
- Απόκτηση προσόντων
- Έρευνα αγοράς
- Δίκτυα
- Έναρξη
- Ανάπτυξη
- Βιωσιμότητα
- Ποιότητα
- Καινοτομία

Η γνώση για τα εμπόδια αυτά αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη κατάλληλων μέτρων και μηχανισμών αντιμετώπισης και επίλυσης των εμποδίων αυτών αφενός και αφετέρου, δείχνει το πόσο

«ευάλωτη» είναι ακόμα η ίδια η κοινωνική οικονομία και το πόσο μεγάλη προσπάθεια χρειάζεται ακόμα από όλους τους εμπλεκόμενους προς όλες τις κατευθύνσεις για να κατοχυρωθεί, να αναβαθμιστεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας⁴⁶

3.9 Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Επιχειρήσεις: Οι Προοπτικές της

Μετά από όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι για να βελτιωθεί η λειτουργία των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας καθώς και οι υπηρεσίες που παρέχει, είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν κατάλληλα συστήματα αξιολόγησης της προστιθέμενης αξίας που επιφέρει η κοινωνική οικονομία.

Η κοινωνική οικονομία απευθύνεται συνήθως στα λιγότερα ευνοούμενα τμήματα του πληθυσμού, για τα οποία ο τομέας αποτελεί συχνά τη μοναδική ευκαιρία να ενταχθούν στην απασχόληση. Τα άτομα αυτά συνήθως δε διαθέτουν υψηλά επαγγελματικά και εκπαιδευτικά προσόντα και η ποιότητα των θέσεων που δημιουργούνται έχουν προκαλέσει την έντονη ανησυχία των συνδικάτων. Ο τομέας, γενικά, χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλές αποδοχές και μέτριες συνθήκες εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνική οικονομία έχει γενικώς δημιουργήσει την εικόνα του ερασιτεχνισμού και της χαμηλής ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρει. Επιπρόσθετα, κρίσιμο σημείο για την ανάπτυξη και την αναβάθμιση των θέσεων εργασίας και του τομέα γενικά αποτελεί και η ανάπτυξη – αναβάθμιση των διαχειριστικών – διοικητικών ικανοτήτων των στελεχών του κοινωνικού τομέα.

⁴⁶ (Κετςετσοπούλου Μ.,1999, σελ. 20).

Η Ευρωπαϊκή εμπειρία δείχνει ότι η διοίκηση – διαχείριση των οργανώσεων του τρίτου τομέα απαιτεί ειδικές ικανότητες και πρέπει να συνδυάζει την επιδίωξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων και να τους διατηρεί σε ισορροπία. Προφανώς υπάρχει ανάγκη για αναβάθμιση και πιστοποίηση των προσόντων και των ικανοτήτων των ατόμων που εμπλέκονται στην κοινωνική οικονομία αφενός και αφετέρου, για εφαρμογή μηχανισμών για την εγγύηση της ποιότητας των υπηρεσιών που θα παρέχονται.

Ένα σημαντικό ζήτημα που σχετίζεται με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, αφορά την ανάγκη για υποστήριξη του τομέα, καθώς και τον εντοπισμό της μορφής υποστήριξης που χρειάζονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα παροχή συμβουλευτικής, πληροφόρησης και υποστήριξης, εντοπισμός κατάλληλης χρηματοδότησης, ανάπτυξη και εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων, δημιουργία δικτύων για τη σύνδεση των δομών, ανάπτυξη διαφόρων εργαλείων, όπως επιχειρηματικά σχέδια και οδηγοί, επιλογή κατάλληλης μορφής λειτουργίας (όπως για παράδειγμα το σύστημα δικαιόχρησης), εκπόνηση σχεδίου για προώθηση προϊόντων, μετά την ίδρυση παρακολούθηση κ.τ.λ.

Μία άλλη μορφή υποστήριξης σχετίζεται με την ανάγκη για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των νέων (ή και υφιστάμενων) κοινωνικών μονάδων. Η ανταγωνιστικότητα και βιωσιμότητα των οργανισμών αυτών συνδέεται άμεσα και με την ανάγκη για αναγνώριση νέων αγορών και αναγκών που πρέπει να καλυφθούν. Στην προσπάθεια εντοπισμού και εξασφάλισης νέων αγορών έχουν αναπτυχθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο τεχνικές αύξησης της ζήτησης, για παράδειγμα, μέσω

διασύνδεσης ή σύναψης συμβολαίων με το δημόσιο τομέα, έκδοσης κουπονιών για κοινωνικές υπηρεσίες κ.τλ.⁴⁷

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναφέρουμε τους κύριους τομείς που έχουν εντοπίσει οι διάφορες μελέτες, στους οποίους είναι αναγκαία η ενίσχυση, αλλά προσφέρεται και η δυνατότητα πειραματισμού με νέες πρακτικές τεχνικής υποστήριξης: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης, και αφορούν τις εμπειρίες της μελέτης του Ciriec και ορισμένων σχεδίων, όπως OKAPI, UGT και PARABUS).

1. Εμπορία / αγορές: Παροχή βοήθειας όσον αφορά κοινές εργασίες αγοράς και εμπορίου
2. Συμβουλές και έρευνα: Παροχή εμπειρογνωμοσύνης και βοήθειας όσον αφορά τη διαχείριση, τις διαπραγματεύσεις, την ποιότητα, τις τιμές των υπηρεσιών – προϊόντων που παρέχονται, την ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης
3. Ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου: Επαφές με ομάδες εθελοντών, χρηστών και φορέων ή ατόμων που θα μπορούσαν να συμμετέχουν στα διάφορα σχέδια
4. Διοικητική υποστήριξη: Σε ορισμένες περιπτώσεις για τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, σε άλλες για την παροχή πρόσβασης σε πιο εξελιγμένα εργαλεία, π.χ. στον τομέα της πληροφορικής
5. Οικονομικά: Βοήθεια για τη λήψη δανείων, επιχορηγήσεων και δημοσίων ενισχύσεων
6. Ανάπτυξη της εικόνας: Προώθηση των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας και των συμφερόντων τους μέσω διαλόγου με τις

⁴⁷ (Κετζετσοπούλου Μ., 1999, σελ. 20).

κυβερνήσεις στα διάφορα κλιμάκια της εξουσίας, με σκοπό τη διαμόρφωση της νομοθεσίας, της φορολογίας και των κανονιστικών ρυθμίσεων, ώστε να είναι πιο ευνοϊκές για τις δραστηριότητες του Τρίτου τομέα

7. Χρηματοδότηση: Ένα επίσης από τα βασικότερα ζητήματα για την προώθηση, τη λειτουργία και τη βιωσιμότητα της κοινωνικής οικονομίας σχετίζεται με τη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Οι οικονομικές ανάγκες και δυσκολίες προκύπτουν από την έναρξη λειτουργίας μιας κοινωνικής οργάνωσης και συνήθως υπάρχουν κατά όλη τη διάρκεια λειτουργίας. Για την κάλυψη των αναγκών αυτών οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος συνδυάζουν ποικίλους πόρους: δημόσιες επιχορηγήσεις, έσοδα από την πώληση προϊόντων, δωρεές, δάνεια. Η πρόσβαση των κοινωνικών οργανισμών στις κλασικές πηγές χρηματοδότησης είναι σχεδόν ανύπαρκτη (στη χώρα μας δεν προβλέπεται θεσμικά παρά μόνο των ιδιωτικών κερδοσκοπικών επιχειρήσεων) και αυτό έχει οδηγήσει στην εμφάνιση και εφαρμογή, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, νέων χρηματοοικονομικών μέσων. Τα μέσα αυτά εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες: κεφάλαια (όπως τα κοινωνικά αμοιβαία κεφάλαια), δανειοληψία (όπως η μικροπίστωση) και νέα μέσα συναλλαγής (όπως τα κουπόνια παροχής υπηρεσιών). Γενικά, πάντως, για τη βελτίωση της πρόσβασης των κοινωνικών οργανώσεων στη χρηματοδότηση, καθώς και των νέων χρηματοοικονομικών μέσων χρειάζεται ακόμα πολύ προσπάθεια και πειραματισμός.

8. Δικτύωση: Άλλο σημαντικό ζήτημα αφορά την ανάγκη ένταξης των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας σε ένα ευρύτερο δίκτυο συνεργασίας με άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς τοπικούς παράγοντες. Από τους μελετητές του τρίτου συστήματος τονίζεται ιδιαίτερα το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των ιδιωτικών παραγωγικών

επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και το πόσο εποικοδομητική είναι η συνεργασία με το ιδιωτικό τομέα. Η εμπειρία από τη δοκιμαστική ενέργεια έχει δείξει ότι η εργασία σε δίκτυο με άλλες οργανισμούς του τομέα έχει πολλαπλά πλεονεκτήματα και συγκεκριμένα, ότι το δίκτυο ευνοεί τις ανταλλαγές πληροφοριών, την κοινή πρόσβαση σε πόρους, τις συνεργασίες μεταξύ διαφόρων πρωτοβουλιών και την αμοιβαία ενίσχυσή τους, τη σώρευση των πλεονεκτημάτων της τοπικής διάστασης και ευρύτερης κλίμακας που ευνοεί τη διάδοση των καινοτομιών, την υποστήριξη μεμονωμένων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα κ.τλ. ⁴⁸

3.10 Πως αναπτύσσεται η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις

Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων εξαρτάται από τις κοινωνικές ανάγκες της πολιτείας όπως οι ανεργία, η πρόνοια, η υγεία, το περιβάλλον, τον πολιτισμό κ.τ.λ. και κυρίως από την πολιτική βούληση της κάθε κυβέρνησης.

Δεν αρκούν μόνο τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες του τρίτου τομέα. Απαιτούνται ριζικά μέτρα και πολιτικές ενταγμένες στις εθνικές πολιτικές και παράλληλα, ενημέρωση ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της κοινωνίας, συλλογικές δράσεις διεκδίκησης, οι οποίες θα κατευθύνονται σε προσανατολισμούς που η ίδια η κοινωνία προδιαγράφει, και τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων (Κ.Λ.Α) υλοποιούν για το καλό της.

⁴⁸ (Κετζετσοπούλου Μ. 2005, σελ. 18-19).

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, έχει επαρκώς μελετηθεί ο τομέας και έχουν κατατεθεί προτάσεις για την ανάπτυξή του και τη βιωσιμότητα των οργανισμών και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτές, από:

- Την επιστημονική κοινότητα,
- Το Συνεταιριστικό Κίνημα,
- Υπάρχουσες κοινωνικές επιχειρήσεις,
- Το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας (Κ.Ο.) της Equal (2005), (στο οποίο συμμετείχαν 7 Α.Σ., οι οποίες με τη σειρά τους εκπροσωπούσαν γύρω στους 200 φορείς).
- Η Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL αποτελεί το μοναδικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα το οποίο προβλέπει τη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο πλαίσιο του Α΄ κύκλου εφαρμογής της κ.π. EQUAL στην Ελλάδα, χρηματοδοτήθηκαν 5 έργα στο μέτρο 2.2 «Ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας».

Η συνολική χρηματοδότηση ανήλθε στο ποσό των 8.327.220 Ευρώ. Στο Β΄ κύκλο εφαρμογής ο διατιθέμενος προϋπολογισμός αυξήθηκε έτσι, ώστε να χρηματοδοτήσει την υλοποίηση 10 νέων έργων με το ποσό των 12.370.216 Ευρώ.

Η κοινωνική οικονομία επιλέχθηκε εξάλλου να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας ενός Εθνικού Θεματικού Δικτύου του Προγράμματος. Στο πλαίσιο αυτού του Δικτύου, οι Αναπτυξιακές Συμπράξεις κατέγραψαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στην προσπάθειά τους να υλοποιήσουν

έργα στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και παρέθεσαν σε δημόσιο διάλογο προτάσεις για την επίλυσή τους ⁴⁹

Βάσει αυτών των προτάσεων της επιστημονικής κοινότητας και του Ε.Θ.Δ. της κ.ο. για την ανάπτυξη του τομέα απαιτούνται τα εξής μέτρα:

- Νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, που θα οριοθετεί τον ίδιο τον τομέα τις δραστηριότητες αυτού και τις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Υποστηρικτικό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (εξειδικευμένες δομές με εξειδικευμένο προσωπικό)
- Ειδικό χρηματοδοτικό πλαίσιο ενίσχυσης των κοινωνικών επιχειρήσεων και των οργανισμών Τρίτου τομέα
- Ανάπτυξη των εναλλακτικών χρηματοδοτήσεων και των Μικροπιστώσεων για αποκλεισμένα και άνεργα άτομα, Φορείς και κοινωνικές επιχειρήσεις
- Αναγνώριση της κοινωνικά προστιθέμενης αξίας που παράγεται από τις εθελοντικές δραστηριότητες στις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Ειδικό φορολογικό ευνοϊκό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις ⁵⁰

Επίσης, όπως αναφέρει η Μ. Κετζετσοπούλου (2005, σελ. 10-11), σύμφωνα με την μελέτη – έκθεση (VOLMED-HELLAS), όπως παρουσιάζεται στο Χρυσάκης κ.ά. (2000, σελ. 53), εντοπίζονται οι βασικοί άξονες αναγκαίων παρεμβάσεων για την ανάπτυξη του τομέα και

⁴⁹ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005).

⁵⁰ (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005, σελ. 6-23, DIONI II, 2004, σελ. 83-84)

τη χάραξη συγκροτημένης πολιτικής προώθησης του τρίτου τομέα στην Ελλάδα και προτείνεται ένα σχέδιο δράσης προς αυτή την κατεύθυνση.

Συνοπτικά αναφέρονται οι βασικότερες προτεινόμενες ενέργειες:

- Νομοθετικές ρυθμίσεις και προσαρμογές
- Φορολογικά και διοικητικά κίνητρα
- Σταδιακή και προσεκτική κλιμάκωση των προνοϊακών και άλλων εισοδηματικών επιδομάτων ανάλογα με τη συμμετοχή των δικαιούχων σε σχήματα κοινωνικών επιχειρήσεων/ συνεταιρισμών
- Χρηματοπιστωτικές δομές για τον κοινωνικό τομέα
- Ενθάρρυνση και ώθηση στην κατανάλωση υπηρεσιών του τομέα
- Δημιουργία Παρατηρητηρίου της κοινωνικής οικονομίας
- Επαγγελματική κατάρτιση και κινητοποίηση στελεχών
- Προώθηση της συνεργασίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας
- Σύσταση φορέα διοικητικής και χρηματοδοτικής στήριξης των οργανισμών του τομέα

3.11 Πολιτικές εφαρμοσμένες στην Ελλάδα αναφορικά με την προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Μετά από την Equal α κύκλου και με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην Equal β' κύκλου, ωριμάζουν όλο και περισσότερο οι συνθήκες για τη σοβαρή αντιμετώπιση του τομέα και των δραστηριοτήτων του από την πολιτεία. Το Υπουργείο Απασχόλησης μετά τη συνεχή και αδιάκοπη

πίεση τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των Φορέων που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία και των κοινωνικών επιχειρήσεων και ΜΗ.ΚΥ.Ο., προκήρυξε κατ' αρχάς πρόγραμμα ενίσχυσης των ΜΗ.ΚΥ.Ο. (2007).

Στα πλαίσια του Β' κύκλου της κ.π. Equal, το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας επεξεργάζεται προτάσεις και πολιτικές για τη στήριξη του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων, ως συνέχεια του ά κύκλου. Επιπρόσθετα, η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Υπ. Παιδείας, από το 1994 έως και σήμερα εφαρμόζει πολιτικές στήριξης του τρίτου τομέα και ιδιαίτερα των Γυναικείων Κοινωνικών Επιχειρήσεων, στα πλαίσια κατ' αρχάς της πρωτοβουλίας «Απασχόλησης», άξονας Now (1994-2000), στη συνέχεια του προγράμματος Αποκλεισμού (1998) και της κ.π. Equal (2001-2005) και ακόμα,

- Λειτουργεί δομή πληροφόρησης και υποστήριξης κοινωνικών και γυναικείων επιχειρήσεων
- Λειτουργεί Δίκτυο Κοινωνικών Επιχειρήσεων
- Εκδόθηκαν και διατίθενται ειδικά ενημερωτικά φυλλάδια για συνεργαζόμενες κοινωνικές επιχειρήσεις (βλ. βιβλιογραφία κεφαλαίου 1)
- Συμμετείχε και συμμετέχει σε συνέδρια ημερίδες και forum Κοινωνικών επιχειρήσεων (1995-2007)
- Αναπτύσσει συνεργασίες με Ευρωπαϊκούς Φορείς και Δίκτυα κοινωνικής οικονομίας και με τη GRAMEEN BANK
- Συμμετέχει, μέσω του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. στην κοινωνική επιχείρηση «Κέντρο

Υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων Αθήνας» - «TRADE HOUSE DIONI II»

- Συνεργάστηκε με το TRADE HOUSE DIONI II για την έκδοση του Album Γυναικείων και Κοινωνικών επιχειρήσεων
- Αναπτύσσει συνεργασίες με συνεταιριστικές τράπεζες για ενημέρωσή τους σχετικά με την ωφελιμότητα των Μικροπιστώσεων σε ανέργους και γυναίκες
- Παράλληλα, στα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. εποπτευόμενου από τη Γ.Γ.Γ.Ε. φορέα, στα πλαίσια του Ε.Π.Ε.Α.ΕΚ., έχει ενταχθεί για πρώτη φορά το 2007, το μάθημα της εκπαίδευσης στην κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα, εντάσσοντας έτσι το εκπαιδευτικό αυτό αντικείμενο στις εθνικές πολιτικές (με σκοπό να το παρακολουθήσουν υπάρχοντες και εν δυνάμει κοινωνικοί επιχειρηματίες, εργαζόμενοι και άλλα στελέχη οργανισμών κ.ο.), ενώ εκδίδεται και το αναγκαίο εκπαιδευτικό υλικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.1 Εταιρική κοινωνική ευθύνη (Ε.Κ.Ε.)

Κάτω από την επιρροή της οικονομικής κρίσης που απλώνεται τις διεθνής αγορές το θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι πιο επίκαιρο από ποτέ. Οι κοινωνία κρίνει τις επιχειρήσεις με βάση την ποιότητα των υπηρεσιών και των προϊόντων που παρέχουν, τη στάση τους σε σημαντικά θέματα της κοινωνίας όπως η επιβάρυνση του περιβάλλοντος κ.τ.λ. Έτσι αναπτύσσεται έντονος προβληματισμός και υιοθετούνται πρακτικές εφαρμογής από τον επιχειρηματικό κόσμο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.), του Κοινωνικού Ελέγχου (Social Report) και του Κοινωνικού Απολογισμού (Social Audit) των επιχειρήσεων

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε την έννοια και τον στόχο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.), ορίζεται η εφαρμοζόμενη από επιχειρήσεις πολιτική, η οποία αφορά δράσεις, ενέργειες και προγράμματα κοινωνικού, περιβαλλοντολογικού, πολιτιστικού εκπαιδευτικού και ερευνητικού χαρακτήρα (Εξωτερική Ε.Κ.Ε.), καθώς και σε δράσεις, οι οποίες αφορούν την ανθρωποκεντρική και δίκαιη πολιτική ανθρωπίνων πόρων, το σεβασμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων, κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, την ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου, την εξασφάλιση των συνδικαλιστικών

δικαιωμάτων, το σεβασμό των συλλογικών συμβάσεων εργασίας (Εσωτερική Ε.Κ.Ε.) ⁵¹

Οι κατηγορίες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι:

- Προώθηση σκοπού
- Μάρκετινγκ σκοπού
- Κοινωνικό Μάρκετινγκ
- Εταιρική Φιλανθρωπία
- Εταιρικός Εθελοντισμός
- Κοινωνικά Υπεύθυνες Πρακτικές

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι οι προϋπόθεση για Αειφόρο Ανάπτυξη. Οι τέσσερις άξονες που την αποτελούν είναι οι:

- Κοινωνία
- Οικονομία
- Ανθρώπινο Δυναμικό
- Περιβάλλον

4.2 Ε.Κ.Ε: Ο Στόχος της

Στόχος των επιχειρήσεων μέσω της Ε.Κ.Ε. είναι η «ηθική» στρατηγική και πολιτική τους, οι οποίες έχουν κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό αντίκτυπο, καθώς και αντίκτυπο στις εργασιακές σχέσεις.

⁵¹ (Μαργαριτίδου Β., 2004, σελ. 94, Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ., 2005, σελ. 54).

Τέτοιες πολιτικές και δράσεις μπορεί να είναι:

- Η ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης
- Η προστασία του περιβάλλοντος
- Η προστασία του πολιτισμού, της κοινωνικής συνοχής και ιδιαίτερα αποκλεισμένων και μη προνομιούχων ομάδων προς όφελος της κοινωνίας
- Η υγιεινή, ασφάλεια και καλές συνθήκες εργασίας δημοκρατικός έλεγχος
- Η προώθηση των ίσων ευκαιριών κ.τ.λ.

Οι παραπάνω δράσεις και πολιτικές ονομάζονται «ανερχόμενα ζητήματα», διότι όλο και περισσότερο απασχολούν τις επιχειρήσεις.

4.3 Κοινωνική λογιστική και Κοινωνικός απολογισμός

Οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να υποβάλουν οικονομικούς απολογισμούς και οικονομικούς ελέγχους μέσω της γνωστής λογιστικής παρακολούθησης. Τα τελευταία χρόνια από το 1992 και μετά, στον κόσμο των επιχειρήσεων έχει αναπτυχθεί και μία άλλη πρακτική, αυτή της κατάρτισης έγκυρων Κοινωνικών και Περιβαλλοντολογικών απολογισμών, όπως ακριβώς συμβαίνει με τους Οικονομικούς Απολογισμούς.

Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε κατ' αρχάς από την παγκόσμια πρωτοβουλία του Global Reporting Initiative (G.R.I.), με σκοπό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων (των στελεχών των επιχειρήσεων, των πελατών – χρηστών, των επενδυτών, των καταναλωτών, της ενεργούς κοινωνίας και των εργαζόμενων).

Για αυτό το λόγο, ο οργανισμός G.R.I. έχει εκδώσει κατευθυντήριες οδηγίες, δείκτες και διεθνή πρότυπα, για ένα τεκμηριωμένο και έγκυρο κοινωνικό απολογισμό. Με αυτές αξιολογούνται η οικονομική, περιβαλλοντολογική και κοινωνική δραστηριότητα των επιχειρήσεων και οργανισμών που εφαρμόζουν ή επιθυμούν να υιοθετήσουν πολιτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Περίπου 1000 επιχειρήσεις απ 65 χώρες χρησιμοποιούν το πρότυπο του G.R.I. Στην Ελλάδα εθνικός συντονιστής του G.R.I. αποτελεί ο οργανισμός Quality Net Foundation ⁵²

4.4 Ορισμός: Ο κοινωνικός απολογισμός

Σύμφωνα με τον Freer Sparkley (2000), ως Κοινωνικός Απολογισμός (Social Report) ορίζεται το εργαλείο αξιολόγησης δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) που αναλαμβάνονται από τις επιχειρήσεις και το οποίο έχει ως αντικείμενο την εξέταση, καταγραφή και αξιολόγηση μη οικονομικών παραγόντων (κοινωνικών σκοπών και πρακτικών) και περιλαμβάνει πληροφορίες και συμπεράσματα, τα οποία δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις προς όλους τους επωφελούμενους (εργαζόμενους, πελάτες, κοινωνία) ⁵³

Ως Κοινωνικός Έλεγχος (Social Audit) ορίζεται η μέθοδος ελέγχου, επισκόπησης και αποτίμησης των κοινωνικών λογαριασμών και δράσεων Ε.Κ.Ε. των επιχειρήσεων, με βάση την οποία οι επιχειρήσεις και οργανώσεις έχουν τη δυνατότητα να σχεδιάζουν, να διαχειρίζονται και να εκτιμούν μη οικονομικές δραστηριότητες και να παρακολουθούν τις

⁵² (Δαμουλιάνου Χ. & Κοψίνη Χ., εφημερίδα Καθημερινή, 14/10/2006) (από το συνέδριο για την Επιχειρηματική Βιωσιμότητα και Αειφορία, Άμστερνταμ, 10/2006).

⁵³ (Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκη Α., Μιχαρικόπουλος Δ., 2005, σελ. 44).

εξωτερικές και εσωτερικές επιπτώσεις των κοινωνικών και εμπορικών εργασιών τους⁵⁴

Ως Κοινωνική Λογιστική ορίζεται το εργαλείο μέσω του οποίου μία επιχείρηση ή ένας οργανισμός συλλέγει, αναλύει, και ερμηνεύει περιγραφικές και ποσοτικές πληροφορίες για να προβεί σε έλεγχο των επιδόσεων της.⁵⁵

Η διαδικασία του Κοινωνικού Απολογισμού, μέσω του Κοινωνικού Ελέγχου και μέσω της Κοινωνικής Λογιστικής, αξιολογεί τις πολιτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) των επιχειρήσεων με εργαλεία και διαδικασίες αξιολόγησης.

4.5 Ποιοι επωφελούνται από τον κοινωνικό απολογισμό

Οι επωφελούμενοι είναι :

Η ίδια η επιχείρηση, διότι προσελκύει και συγκρατεί πελάτες, γίνεται πιο ανταγωνιστική και κερδοφόρα, έχει καλές σχέσεις με τους εργαζόμενους, οι οποίοι, όταν είναι ευχαριστημένοι (π.χ. έχουν παιδικό σταθμό, καντίνα, ανθρώπινες και συλλογικές σχέσεις με τη διοίκηση κ.τ.λ.), γίνονται πιο αποδοτικοί, ενώ παράλληλα η επιχείρηση είναι σε θέση να δημιουργεί και λόγω των καλών εργασιακών σχέσεων με τους εργαζόμενους, νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες .

Η κοινωνία (τοπική και ευρύτερη)

Οι πελάτες

Οι εργαζόμενοι

⁵⁴ (Ευσταθόπουλος Γ. κ.ά., 2005, σελ. 55).

⁵⁵ (Ευσταθόπουλος Γ. κ.ά., 2005, σελ. 55).

- Οι Εθελοντές
- Οι Θεσμικοί Φορείς
- Οι Χρηματοδότες
- Οι Εταίροι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

5.1 Fairtrade Hellas

Μία Ελληνική μη Κυβερνητική Οργάνωση που ιδρύθηκε το 2004 με νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας. Στην Ελλάδα είναι η πρώτη εταιρία που άρχισε να προωθεί τη φιλοσοφία του δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου ενώ παράλληλα έχει ως στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Βασικός στόχος της οργάνωσης είναι η προώθηση της ηθικής και υπεύθυνης κατανάλωσης στην Ελλάδα καθώς και η διάθεση στην ελληνική αγορά προϊόντων που προέρχονται από μικρούς παραγωγούς και φτωχές χώρες.

Ενώ η δράση της εκτείνεται πέρα από τη διάθεση προϊόντων που δεν έχουν προκύψει από εκμετάλλευση ανθρώπων από άνθρωπο .Εφόσον οι εργαζόμενοι και εθελοντές της διαθέτουν την κουλτούρα της προώθησης καθημερινά των αξιών μιας εναλλακτικής και δίκαιης οικονομίας αλλά και της υπεύθυνης κατανάλωσης μέσω διαφόρων εκστρατειών και προγραμμάτων εκπαίδευσης σε σχολεία, μουσεία, πολιτιστικούς χώρους κ.α..

Για όλους τους παραπάνω σκοπούς η Fairtrade εγκαινίασε το πρώτο της κατάστημα στην Αθήνα το 2006 με προϊόντα από όλον τον κόσμο. Ενώ

αν το επιθυμεί κανείς μπορεί να κάνει την παραγγελία του και μέσω του διαδικτύου από το ηλεκτρονικό κατάστημα της εταιρίας.⁵⁶

5.2 Μυγδονία

Μία Κοινωνική – μη κερδοσκοπική - Συνεταιριστική Επιχείρηση συλλογικού και παραγωγικού σκοπού που ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 2012 από έξι άνεργες γυναίκες στην περιοχή του Λαγκαδά. Στόχος της είναι η επιδίωξη συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της εκπαίδευσης και της ενδυνάμωσης της αγροτικής ανάπτυξης.

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα τα βότανα έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο στην παραδοσιακή ιατρική πολλών πολιτισμών. Το 2013 μπορεί αυτό να μας φαίνεται εξωπραγματικό και κομπογιαννίτικο ωστόσο, ο εναλλακτικός τρόπος αντιμετώπισης της φροντίδας της υγείας που αντιπροσωπεύουν τα βότανα έχει και σήμερα την ίδια αξία που είχε και πριν από χιλιάδες χρόνια.

Η Μυγδονία εκμεταλλευόμενη τις γνώσεις και εμπειρίες των προγόνων μας εκσυγχρόνισε τις συνταγές που μεταφέρθηκαν στο χρόνο από γιαγιά σε κόρη και εγγονή. Δημιούργησε μια σειρά από προϊόντα με βάση τα βότανα για την ανακούφιση προβλημάτων υγείας κυρίως δερματολογικών και για τα μαλλιά. Σήμερα παράγουν χειροποίητα σαπούνια με ελαιόλαδο, αλισίβα και βότανα, βοτανόλαδα, κεραλοιφές με μέλι, μελισσοκέρι, ελαιόλαδο και βότανα καθώς και σαπούνια γλυκερίνης με αιθέρια έλαια βοτάνων.

⁵⁶ (www.fairtrade.gr)

Η Μυγδονιά πειραματίζεται ασταμάτητα με νέες δημιουργίες προϊόντων σε συνεργασία με εξειδικευμένους βοτανολόγους και χημικούς και σε σύντομο χρονικό διάστημα αναμένεται να δημιουργήσει μια νέα σειρά προϊόντων περιποίησης για άνδρες και σαπούνια γενικής οικιακής χρήσης.

Στόχοι της Μυγδονιάς είναι η δημιουργία ενός βοτανόκηπου ένα κέντρο διαφύλαξης και διάδοσης των αυτοφυών αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών ένα Κέντρο Δια Βίου Μάθησης της αγροδιατροφικής αλυσίδας, ένα Κέντρο περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ένα εργαστήριο για παραδοσιακές χειροποίητες βοτανοδημιουργίες - βοτανολειτουργικά τρόφιμα.

Παράλληλα, σε αυτό το σημείο πιστεύουμε ότι είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι η Μυγδονιά αντιλαμβανόμενη μέσω ερευνών που έκανε και οι οποίες κατέδειξαν ότι το μερίδιο αγοράς των χειροποίητων σαπουνιών στο εξωτερικό είναι λιγότερο από 2%, πράγμα που κάνει απολύτως κατανοητό, τις τεράστιες ευκαιρίες διάθεσης των προϊόντων της στο εξωτερικό. Δημιούργησε την πλατφόρμα e-Greece μέσω της οποίας κατάφερε να επεκταθεί πέρα των εθνικών συνόρων εφόσον της δίνει τη δυνατότητα να προωθεί τα προϊόντα της στη Βρετανική αγορά.⁵⁷

5.3 FARMERS REPUBLIC

Δημιουργήθηκε από μία ομάδα νέων ανθρώπων, με στόχο και όραμα να προσφέρουν ένα ξεχωριστό περιβάλλον διάθεσης τροφίμων τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τους παραγωγούς σε προσιτές τιμές

Εμπνεύστηκε και βασίζεται στα πρότυπα των Farmer's Markets, τα οποία κερδίζουν συνεχώς έδαφος διεθνώς – όπως η Brought Market στο

⁵⁷ (www.ksemygdonia.com)

Λονδίνο, που αποτελεί και διεθνές σημείο αναφοράς για αγοραστές υψηλών απαιτήσεων.

Το Farmers Republic είναι μια νέα αντίληψη «Βιολογικής Αγοράς Παραγωγών» που, με το παντοπωλείο και το e-shop του, εξασφαλίζει στους καταναλωτές τα καλύτερα πιστοποιημένα βιολογικά και ολοκληρωμένης διαχείρισης παραδοσιακά προϊόντα (νωπά και τυποποιημένα), αλλά και στους παραγωγούς καλύτερες προϋποθέσεις ανάπτυξης.

Η Farmers Republic δημιουργεί νέους όρους στο τομέα του εμπορίου αφού παρέχει ελεύθερο ωράριο, χωρίς περιορισμούς, με σκοπό την ευελιξία, την ευκολία και την ταχύτητα των αγορών ενώ παράλληλα οι καταναλωτές αγοράζουν μοναδικά προϊόντα άριστης ποιότητας και βιολογικής πιστοποίησης και οι παραγωγοί πωλούν τα προϊόντα τους σε άμεση επαφή με τους καταναλωτές, σε ζεστό περιβάλλον.⁵⁸

5.4 E-SHOP

Ιδρύθηκε το 1998 από τρεις φοιτητές του τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και αποτελεί ανώνυμη εταιρεία ηλεκτρονικού εμπορίου και παροχής υπηρεσιών διαδικτύου. Σε μία εποχή μίζερη για την εγχώρια αγορά πληροφορικής, η δραστηριότητα αρκετών μικρότερων, αλλά ταχέως αναπτυσσόμενων, επιχειρήσεων καλύπτεται από τις ειδήσεις περί αυτοκτονιών, ατυχημάτων και χρεοκοπιών. Η E-Shop αποτελεί τρανταχτό παράδειγμα αυτών που υποστηρίζουν ότι ακόμα και στην πιο δύσκολη αγορά υπάρχουν περιθώρια ανάπτυξης για όσους επενδύουν σε καινοτομικές υπηρεσίες ή

⁵⁸ (www.farmersrepublic.gr)

προϊόντα.. Εφόσον, μετά από μια δεκαπενταετή περίοδο έντονης ανάπτυξης το πρώτο ηλεκτρονικό κατάστημα στην Ελλάδα συνεχίζει να κατέχει σήμερα κυρίαρχη θέση μεταξύ των ηλεκτρονικών καταστημάτων ενώ εξειδικεύεται στα τεχνολογικά προϊόντα, με τα έσοδά της να διπλασιάζονται σε ετήσια βάση.

Η εταιρία παράλληλα διατηρεί 53 καταστήματα σε όλη την Ελλάδα και 3 στην Κύπρο. Ενώ, διαθέτει έναν στόλο ιδιόκτητων οχημάτων με σκοπό τη διανομή των προϊόντων της στους πελάτες εντός 24 ωρών, . Ενώ, παράλληλα για τον ίδιο σκοπό συνεργάζεται και με ταχυμεταφορείς. Αξιοσημείωτο είναι ότι η εταιρία στο σύνολο της απασχολεί περισσότερους από 300 υπαλλήλους στην Ελλάδα. Ο ρυθμός ανάπτυξης του 2013 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ξεπέρασε το +60%, ενώ λίγο πριν το τέλος της χρονιάς το e-shop συμπλήρωσε 1.000.000 παραγγελίες που εξυπηρετήθηκαν με επιτυχία μέσα στο 2013!

Οι επενδύσεις σε κτιριακές υποδομές, συστήματα μηχανογράφησης, εσωτερικής οργάνωσης και σε ποιοτική εκπαίδευση των εργαζομένων είναι αυτά που υπογραμμίζουν την πολιτική της εταιρείας για συνεχή ανάπτυξη και σφραγίζουν τη δέσμευση του e-shop.gr για διαρκή βελτίωση.

Επιπλέον, πολιτική της εταιρείας είναι να εξασφαλίζει στους καταναλωτές τις φθηνότερες τιμές τις αγορές για μεγάλη ποικιλία προϊόντων, με όποιο κόστος και αν αυτό συνεπάγεται . Η πληρωμή γίνεται με πιστωτική κάρτα ή με αντικαταβολή ή με κατάθεση σε τραπεζικό λογαριασμό.⁵⁹

⁵⁹ (www.e-shop.gr)

Αυτό είναι και το κλειδί της επιβίωσης της επιχείρησης σε μια περίοδο κατά την οποία απέτυχαν αντίστοιχες προσπάθειες από ισχυρούς ομίλους που διέθεταν πολύ μεγαλύτερα κεφάλαια από τους τρεις φοιτητές του ΕΜΠ σύμφωνα με τον κ. Αποστολάκη τον έναν εκ των τριών ιδρυτών. Εφόσον στη λογική της εταιρίας δεν εμπεριέχονται καθόλου οι προσφορές, αφού ήδη καθημερινά εξασφαλίζουν τις χαμηλότερες τιμές στην αγορά για όλα τα προϊόντα, ενώ παράλληλα, προσφέρουν πολλή μεγάλη γκάμα στα προσφερόμενα είδη μέσω συνεργασιών με πολλούς Έλληνες και ξένους προμηθευτές.⁶⁰

⁶⁰ (Ρουσάνογλου Ν.(Απρίλιος 2005)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, η ανάγκη για εύρεση διεξόδων που θα μας οδηγήσουν σε ένα καλύτερο και πιο αποδοτικότερο αύριο είναι πιο επιτακτική από ποτέ μίας και η οικονομική κρίση η οποία διανύουμε έχει δημιουργήσει ένα τεράστιο πνεύμα αστάθειας και αβεβαιότητας τόσο για το παρόν όσο και για το μέλλον .

Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι η ενδυνάμωση του επιχειρηματικού πνεύματος. Κάτι το οποίο θα επιτευχθεί με την αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού μέσω των νέων μορφών επιχειρηματικότητας και κυρίως μέσω της ενίσχυσης τόσο της νεανικής όσο και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Για να ενισχυθεί μία τέτοια προσπάθεια θα πρέπει καταρχήν να γίνει αντιληπτή η πάγια και καίρια σημασία αυτών των μορφών επιχειρηματικότητας, εφόσον, ίσως να αποτελεί και τη μοναδική διεξοδο μας από την κρίση και σε τελική ανάλυση επιβίωση μας σαν έθνος . Προς αυτήν την κατεύθυνση αρκεί να ρίξουμε μία ματιά του τι γίνεται τόσο σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο αλλά και σε επιχειρήσεις που τόλμησαν και φυσικά πέτυχαν. Και στη συνέχεια η ενίσχυση των ατόμων που θέλουν να ασχοληθούν με τέτοιες μορφές επιχειρηματικότητας έτσι ώστε αν όχι να εξαφανιστούν τουλάχιστον να μειωθούν στο ελάχιστο τα διάφορα εμπόδια όπως η μεγάλη γραφειοκρατία, το πολύπλοκο και ασταθές φορολογικό , και ασφαλιστικό σύστημα , η αδυναμία χρηματοδότησης κ.α.

Προς την κατεύθυνση αυτή της κατάρριψης των εμποδίων πιστεύουμε ότι είναι αναγκαία η νομοθέτηση πλαισίου εναλλακτικών χρηματοδοτικών μηχανισμών. Η δημιουργία ενός προνομιακού καθεστώτος φορολογικού και ασφαλιστικού πιο ελκυστικό κυρίως όσον

αφορά τους νέους επιχειρηματίες. Η καθιέρωση ενός ευνοϊκότερου θεσμικού πλαισίου κάτι το οποίο δυστυχώς δεν παρατηρείται ούτε στο παγκόσμιο σκηνικό.

Η δικτύωση των κοινωνικών επιχειρήσεων με δικούς τους μηχανισμούς συμβουλευτικής, εκπαίδευσης και ελέγχου ώστε να μην παρατηρηθούν φαινόμενα διαφθοράς ή αστοχιών που θα δυσφημίσουν το εγχείρημα, όπως έγινε με τους συνεταιρισμούς παλιότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο Τοπικό και στο Παγκόσμιο, 6-7- Ιουνίου 2003, Αθήνα: Παπαζήσης (Ανακοινώσεις Καπογιάννης Δ., Μαυριδάκης Θ., Ναξάκης Χ., Νικολόπουλος Η., Νικολόπουλος Χ., Παπαδόπουλος Α., Χαραλάμπους Κ.)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003),

Μελέτη Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης. Σύνοψη της πιλοτικής δράσης «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ. (2005) – Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας, Σύστημα Κοινωνικού Ελέγχου και Αξιολόγησης κοινωνικών επιχειρήσεων,

Κετζετσοπούλου Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα Κοινωνική οικονομία – Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κ.π. Equal ά κύκλου, Αθήνα.

Οδηγός Προβολής προϊόντων και Υπηρεσιών Γυναικείων Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Επιχειρήσεων, 2005, Trade Houses DIONI II, ο οποίος διατίθεται στα Κ.Ε.Ε.».

Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις πολιτικής, 2005, σελ. 6-20.

Yunus M. (1998), Για ένα κόσμο χωρίς φτώχεια, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνης

Μιχιώτης Σ., Οικονόμου Κ.(2006) Η έννοια και η σημασία της επιχειρηματικότητας σήμερα

Κουλαρμάνη Ι.(Σεπτέμβριος 2013) Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: Αντίδοτο στην Κρίση www.ereportaz.gr

Defourny, J. and Nyssens, M. (2008). Social enterprise in Europe: recent trends and development, *Social Enterprise Journal*, 4(3), 202-228

Ρουσάνογλου Ν.(Απρίλιος 2005) Νέοι επιτυχημένοι επιχειρηματίες κόντρα στην κρίση, Καθημερινή

Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11.

Προσαρμογές από τη μελέτη Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999), Key sectors: Neighbourhood Social Services;

Environment; and Culture, Sports and the Media, University of Trento, Ιταλία, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon, Γαλλία, mimeo.

Δαμουλιάνου Χ. & Κοψίνη Χ., εφημερίδα Καθημερινή, 14/10/2006, από το συνέδριο για την Επιχειρηματική Βιωσιμότητα και Αειφορία, Άμστερνταμ, 10/2006.

Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005, σελ. 6-23, DIONI II, 2004, σελ. 83-84

Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 11-15, Χατζαντώνης Δ., Ευρωπαϊκό συνέδριο Κοινωνικής οικονομίας Equal, 2005

Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005.

Α.Σ. «DIONI II» («Γυναικεία επιχειρηματικότητα και διαπεριφερειακό σύστημα υποστήριξης στην κοινωνική οικονομία», κ.π. Equal ά κύκλου

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, Social enterprises (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18.

Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005

“Eurostat Statistics”, εφημερίδα ARIES, “3rd sector”, Newsletter, τεύχος 1, 2 Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1998)

Εφημερίδα Καθημερινή, 14-8-2006 & 5-11-2006.

Εφημερίδα Καθημερινή, 5/11/06, Εφημερίδα Τα Νέα, 11-12-06.

Trade Houses DIONI II, 2005 (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38.

Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Χατζαντώνης Δ., Καραμητροπούλου Ν.,(2002) Προοπτικές Απασχόλησης στον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας Αθήνα

(Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34)

(www.mke.aueb.gr)

(www.fairtrade.gr)

(www.ksemygdonia.com)

(www.farmersrepublic.gr)

(www.e-shop.gr)